

The Project Gutenberg eBook of Lumottu

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Lumottu

Author: Kristofer Janson

Release date: November 26, 2007 [eBook #23628]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LUMOTTU ***

Produced by Tapio Riikonen

LUMOTTU

Kirj.

Kristofer Janson

(Suomennos.)

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1879.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Meidän talonpojissa löytyy usein sukuja, joilla on erityinen taipumus taiteeseen tai käsityöhön. Tämän lahjan on silloin poika perinyt isältänsä ja niin sukupolvesta sukupolveen. Siten tapaa sukuja, joissa aina pojat isäinsä perästä ovat olleet erinomaisen käteviä seppejä. He kohoovat silloin korkeimmilleen, päästessään koneenrakentajiksi tai muiksi sellaisiksi. Toiset ovat olleet taitavia puunleikkaajia. Heidän suvustaan syntyy niin viimein kuvanveistäjä. Toiset ovat soittoniekka-sukuja, ja niin edeskäsin. Se, josta tässä tahdon puhua, oli tällaista soittaja-sukua, ja hänen nimensä oli Torger. Hänen isänsä nimi oli Jon, ja hän oli paras soittoniekka koko siinä kyläkunnassa; mutta hän ei koskaan käynyt kyläkunta-ajan ulkopuolella viuluineen. Hän kävi pidoissa ja iloisissa seuroissa soittelemassa, kun häntä siihen pyydettiin, vaan muutoin eli torpastansa. Se oli vapaa torppa, joka sijaitti jokseenkin kaukana tunturilla. Se oli hyvin pieni, vaan kumminkin riittävä elatuksen antajaksi. Monta ropoa sai hän myöskin viulunsoitollaan vuoden pitkään.

Tämä suku oli muinoin ollut mahtavampi kuin nyt. Kappaleen matkaa torpasta alaspäin oli komea

talo, ja sitä hallitsi kyläkunnan suurin äytäri Sylfest. Hyvä niitty erotti talon torpasta. Tämä niitty oli ennen ollut yhteinen, mutta talon omistajat olivat monella juonella riistäneet pois omistus-oikeuden torpanväeltä, ja nyt kuului niitty taloon. Ihmiset kertoivat että Sylfestin isän-isä oli tehnyt saman kepposen kuin nilkku-piru: hän oli pannut omasta maastansa otettua multaa saappaisinsa, ja siten, seistessään sillä puolen niitynpuoliskoa, joka oli torpan oma, vannoi hän että hänellä oli oma maa jalkainsa alla. Tämä ei ollut ainoa koirankoukku, jonka ihmiset tiesivät kertoa Sylfestin suvusta. Se oli päässyt varalliseksi hevoskaupalla ja peijannut monta, josta ihmiset arvelivat, että niillä penneillä ei ole suurta siunausta. Mutta kaikki tämä ei voinut pidättää Jonia usein huokaamasta, kun hän kovina aikoina katsoi alaspäin ja näki kuinka kauniina ruoho rehoitti niityllä. Mutta kun hän otti viulunsa ja pelasi laulun, ja lapset rupesivat leikkimään ja tanssimaan laattialla, niin unohti hän pian mieliharmsinsa, sillä Jon oli hyvä ja hurskasluontoinen. Hänen vaimonsa oli reipas, mutta kova nainen. Hän rupesi nuhtelemaan ja sanoi että olisi parempi, jos hän opettaisi lapsia työtä tekemään ja toimimaan. Mutta Jon ei tahtonut piilottaa viulua lapsilta. Se oli kulkenut suvun omaisuutena niin kauvan kuin he jaksavat muistaa. Suvun vanhin esi-isä oli *tehnyt* viuluja, nuoremmat olivat ruvenneet niitä *soittamaan*. Poika oli oppinut isältänsä ja pannut vähän lisää omistaan, ja siten olivat he kehittäneet taidettaan toinen toisensa perästä.

Jon näki heti että Torger, eikä kukaan muu lapsista, tulisi perimään viulun; hän käsitteli sitä myötänsä, vaan työtä ei hän tahtonut tehdä. Jos hänen vaan täytyi olla niityllä haravoimassa, niin tuli hän heti kykenemättömäksi, ja hitaasti ja raskaasti kävi kaikki muukin työ. Mutta kun hän sai istua viulun ääressä, niin unohti hän sekä syönnin että makuun. Hänen isänsä oli käynyt markkinoilla ja ostanut hänelle lapsenviulun, mutta hänen täytyi melkein katua sitä. Torger joutui semmoisen ilon valtaan, ettei voinut nukkua moneen yöhön, ja oli ihan kuin kuumeessa; hän ei ajatellut mitään muuta. Kun hän tottui sitä näkemään ja käyttämään, tyyntyi hän, mutta viulun täytyi kuitenkin hänen maassansa olla vuoteessa hänen vieressään. Koulussa kävi luku huonosti. Siellä, niinkuin muuallakin missä vaan ei ollut viulun kanssa tekemistä, oli hän epävarma. Opettaja valitti ettei hän osannut sanaakaan läksystänsä, mutta Jon vaan vastasi: Kai oppinee nimensä kirjoittamaan. Ei viipynyt kauvan, enennenkuin hän osasi melkein kaikki ne laulut, jotka isänsä oli opettanut, ja nyt rupesi hän tekemään uusia, mutta niitä ei hän soittanut muiden kuullen. Silloin voi hän usein istua ihan kuin puolinukuksissa pienellä tuolilla viulu sylissä ja liikuttaa päätänsä niiden nuottien tahdin mukaan, joita hänessä syntyi. Isä ymmärsi mikä pojalla oli, kun hän noin istui tuossa uneksivana. Hän veti hänet silloin luoksensa ja kertoi kaikki mitä tiesi vuorenpelkoista ja ihanista prinsessoista, koskenhaltijasta ja lumotuista ihmisistä. Ja poikasen mielessä suli tämä yhteen kasterikkaan aamun, paistavan auringon, laulavain lintuin, vuorenhuippuin ympärillä aaltoavan sumun, ammuvain lehmäin ja huiman varsan kanssa sekä koulun-opettajan ja äitinsä kanssa, joka huhui karjalauman takana.

— Mikähän sinustakin tulee, Torger? sanoi äiti usein huoaten.

— Mestarisoihtaja, vastasi Torger. Silloin hymyili Jon. Mutta Torger oli kuullut isältänsä, että sen, joka tahtoi päästä mestarisoihtajaksi, täytyi saada oppia koskenhaltijalta ja antaa hyvä kuivan lihan könttälle opetuspalkaksi. Sentähden hiipi Torger muutamana päivänä salaa staburiin.[1] Siellä riippui sekä läskiä että lihaa. Torger katseli kauvan kaunista, lihavaa lampaanlapaa, mutt'ei uskaltanut ottaa siitä, vaan otti toisen halki leikatun. Hän kulki salaa kosken luokse lihanpala nutun alla ja viskasi sen kuohuun, mutta vaikka hän kuinka odotti katsoa tuijottaen koskeen, ei koskenhaltijata tullutkaan. "Lie ollut liian laihaa", ajatteli Torger, ja niin kulki hän monta päivää miettien uskaltaisiko ottaa lihavamman. Viimein otti hän myös sen, ja koskeen meni sekin. Sitte istuutui hän kivelle myllynruuhen viereen odottamaan, vaan koskenhaltija ei tahtonut tulla esiin. Koivunlehti oli niin raittiin näköistä ja kallistui alas kastellen itseään koskessa, vuohi räähkyi häntä vastaan vuorentörmältä, aurinko paistoi niin pyöreänä ja hyvänä suoraan hänen silmiinsä. Poikaparkaa rupesi nukuttamaan siinä istuissaan, eikä aikaakaan, niin vaipui pää ruohikkoon ja hän nukkui.

Kotvasen kuluttua säpsähti hän ja heräsi. Keskellä valkeata, kuohuvaa koskea seiso i mies harppu kädessä. Punaset auringonsäteet paistoivat hänen piikkiseen kruunuunsa, jääkarvaiseen partaansa, hopeanhoitoiseen vaippaansa, kiilteleviin harppunsa kieliin. Ja hänen ympärillään oli kuin yksi ainoa suhina ja pauhina, oli kuin metsä, maa ja vuoret olisivat sulanneet säveleihin. Poika pelästyi niin kovasti että lähti juoksemaan. Oli jo myöhä ilta hänen ennättäessä kotiinsa. Hän ei uskaltanut hiiskua sanallakaan missä oli ollut, hän ei uskaltanut sanoa kuulleensa koskenhaltijan soittavan.

— Nyt minä sanon sinulle, Jon, että pidät huolta aitanlukosta, sanoi äiti seisossaan puuroa keittämässä. Jos viime yönä ei ollut varkaita aitassa, niin nimeni ei ole Mari. Sinne riipustin minä 8 lihakönttälä, ja nyt ei siellä enää ole kuin 6.

— Niin, jos varkaita pyrkii sisään, niin ei mikään lukko kestä niitä estämään, vastasi Jon. Mutta Torger istui kuin kananvaras ja meni alakuloisena vuoteeseensa.

Kerran kun Torger, istuen mättäällä, soitteli leikkuuväelle, seiso i yht'äkkiä tyttö hänen edessänsä,

ihan kuin olisi maasta noussut. Hän katsoi häneen niin pikkuviisaasti suurilla, pyöreillä silmillänsä. Kädet piti hän selän takana. Torger ensin katsahti tyttöä ja sitten nyökäytti hänelle päätänsä. Tyttö ei näyttänyt sitä huomaavan, hän tuijotti yhtä totisena viulua kohti. Seuraavana päivänä seiso hän samassa paikassa ja myöskin kädet selän takana. Torger yritti tytön luokse, mutta silloin juoksi hän pois. Sen perästä voi hän olla varma siitä, että tapasi tytön niiden joukossa, jotka iltasilla kokoontuivat hänen ympärilleen, kun hän istui ovenkynnyksellä. Tyttö seiso aina yksinänsä, ja hänessä näytti olevan jotakin niin kummallisen voimakasta, kun hän seiso siinä niin vakavana kädet selän takana. Hän ei puhellut kenenkään kanssa. Torgerista tuntui se kummalliselta, ja yhtenä iltana läksi hän tytön perään. Silloin näki hän hänen puikahtavan isoon taloon, Sylfestin kotiin. — Hän kysyi isältänsä ja sai kuulla, että sen talon tyttöpuoli oli tullut kotiin. Hän oli muutamia vuosia ollut ottolapsena tätinsä luona kauvempana pohjoisessa. Hänen nimensä oli Kari, ja hän se mahtoi ollakin.

Sitte tuli tyttö kouluun, ja silloin tutustuivat he. Hän oli hiljainen sielläkin, ja tahtoi harvoin olla mukana leikissä. Mutta häntä miellyttivät kirjat niin kovasti, ja hänestä tuli pian ensimmäinen sekä lukija että kirjoittaja. Kerran kun he sattuivat olemaan kahden kesken, puhutteli tyttö häntä.

- Tuleeko sinusta viulunsoittaja vai? kysyi hän.
- Totta kaiketi, vastasi toinen.
- Sepä mahtanee olla hauskaa se?
- Hauskaa on. Haluttaako sinua soittoniekaksi?
- Hm — minusta tulee nainen, minusta.
- Onkos se sitte sinusta hauskaa? kysyi Torger pilkatun.
- Hm — sanoi Kari hymyillen.
- Onko sinusta hauska kuulla soittoa? kysyi taas Torger.
- On kyllä — ja etenkin kun sinä soitat.
- Hiivi salaa meille iltasilla, niin minä soittelen sinulle.
- Kiitos, kunhan vaan isä ei tule perässäni.
- Onko isäsi torainen sinua kohtaan?
- Hän sanoo ettei minulla ole mitään sinun kanssasi tekemistä.

Toisella kertaa sanoi Kari hänelle:

- Sinä olet huono lukemaan.
- Näyttääkö sinusta siltä?
- Autanko sinua?
- Kiitos vaan, minä kyllä itse autan itseäni. Minä rakastan enemmän viulua. Eikähän kaikki voikaan papiksi tulla.
- Saattaahan tehdä kahdenlaista yhtähaavaa, ja "tiedot ovat viisauden äiti", sanoi opettaja tänään. Kari nyökäytti päätänsä niin totisena ja pikkuviisaana, ruvetessaan puhumaan koulun-opettajasta, että Torgerin täytyi nauraa. Mutta hän oli ahkerampi lukemaan sen päivän perästä, ja se auttoi niin paljon, että hän pystyi papin luokse rippikouluun, vaikka saikin alhaisimman paikan kirkon laattialle.[2] Sinä päivänä seiso Kari ensimmäisenä, ja Torger ajatteli itseksensä: päässee kaiketi pitemmälle maailmassa kirjan kuin viulun avulla.

TOINEN LUKU.

Torger oli siinä iässä että rupesi tytöistä ajattelemaan. Mutta vielä enemmän mietti hän lauluja. Hän luuli kuulevansa kutsuvia ja laulavia ääniä mailta ja saloilta, mutta kaikkien enemmän itsestään, kun pani kiinni silmänsä. Hän muisti koskenhaltijan pelin, ja sitä nuottia etsi hän kaikissa lauluissansa, vaan

ei löytänyt sitä koskaan. Joskus luuli hän sen löytäneensä, ja hänen viimeksi sepittämä laulunsa oli aina parhain, mutta siitä puuttui kuitenkin vielä jotakin, ja siten tunsu hän vielä kantavansa jotakin syntymätöntä povessaan ja että juuri se oli kaikista syvällisintä. Mutta iloinen hän oli. Elämä oli hänen edessään päivän kirkkaana, ja hän pääsi ottelemasta läksyn kanssa koulussa ja papin edessä. Isä antoi hänen asettaa olonsa oman mielensä mukaan ja sentähden kulki hän viulu kädessä metsät ja salot halki. Ja auringonsäteet ja lintuset, koivujen suhina ja tunturituulet, kosken kohina ja puron lirinä, karjalauma ja paimenkoira ja jopa porsaskin antoivat säveliä hänen viuluunsa ja aineita uusiin lauluihin. Eikä häntä nyt enää hävettänyt antaa isänsä kuulla mitä hän soitteli. Vanha Jon hymyili, ajatteli nuoruuttansa ja liikutteli päätänsä pojan soiton tahdin mukaan; häntä ilahutti nähdä nuoren kotkan siipien kasvavan. Torger sai nyt seurata isäänsä tämän soittomatkoilla, ja silloin istuivat he molemmat laskien yhdessä viululeikkiänsä. Torger ei ollut vähäinen mies mielestään, kun ihmiset alkoivat sanoa: "poika pätee kohta, kuule Jon!" Mutta yksinään ei hän saanut matkustaa, eikä myöskään kyläkunnan ulkopuolelle. — Hän ennättää kyllä vielä joutua harhateille, sanoi hänen isänsä.

Eipä paljoa puuttunut, ettei tytöt ruvenneet katselemaan tuota nuorta, reipasta soittoniekkaa, jolla oli tuo tuuheus, kähärä tukka ja nuo säihkyvät silmät. Aina seisoi joukko tyttöjä sen pikkutuolin ympärillä, jolla hän istui, ja Torgerista tuntui kuin hän soittaisi parhaiten tyttöin häntä katsellessa. Mutta Kari ei koskaan tunkenut lähelle, hän seisoi ennemmin nurkassa, missä Torger ei voinut häntä nähdä. Torger ei ollut viime aikoina puhellut äänen kanssansa eikä ajatellut häntä enemmän kuin kaikkia muitakaan, paitsi kun hän joskus aprikoitsi eikö tämän tytön laita ollut hyvin eriskummallinen.

Torger tehdä kyhäsi yhtä laulua, josta hän ei voinut saada semmoista kuin tahtoi. Isänsä oli kertonut hänelle lumotusta prinsessasta, joka soitettiin ulos vuoresta kirkonkelloilla, ja tämä oli saatava laulussa esitetyksi. Oli Lauvantai-ilta ja isänsä käski häntä etsimään hukkaan joutunutta lammasta, sillä hänen veljensä olivat väsyksissä. Torger läksi ja etsi lammasta melkein koko yön, vaan ei löytänyt. Väsyneenä istui hän levähtämään vanhalle paikallensa kosken äyräässä olevaan vuorenhalkeamaan. Hän ei ollut käynyt siinä juuri usein, sillä hän oli vähin peljännyt sitä sen illan perästä, jolloin luuli nähneensä koskenhaltijan. Mutta nyt tänä sumuisena kesä-yönä oli siinä niin rauhallinen olla. Tuntui siltä kuin koski olisi tullut hiljaisempi-puheiseksi ja vaan laulanut hänelle tuutulaulua. Hän ajatteli koskenhaltijata, vuoren prinsessaa, kirkonkelloja ja lauluansa; kaikki suli yhteen säveliksi — ja niin nukkui Torger. — Ei aikaakaan, niin nosti ja kantoi häntä näkymättömät kädet, vuori halkesi hirveällä paukauksella, hän kannettiin sen sisälle, ja sitte juoksivat vuorensenät taas yhteen niin että vuori vapisi. Selvää oli, että *hän*, eikä prinsessa, oli lumouksissa. Vuoressa oli viileä ja puolipimeä, Hän ei nähnyt ainoatakaan ihmistä, kuuli vaan tippuvan veden, vyöryvän kivien kumisevaa ääntä. Hän hapuili eteenpäin pitkin märkää vuorenseniää; silloin kuului ääni hänen korvaansa, seinät antoivat perään, katto kohosi ja hän näki pitkässä jonossa hopealta ja kullalta loistavan salin toisessa perässä palavien tulipatsasten päällä. Ja seinistä ja pylvästen takaa kynkkäsi esiin ilkeitä pikku-peikkoja, ulvoen, hyppien, heittäen kuperkeikkaa häntä kohti. Viulut oli niillä kaikilla, ja ne vinguttivat niitä, repivät punaisia tukkatupsujaan ja miltei syöneet häntä silmillänsä.

— Hoi! — mepä opetamme sinut soittamaan! Torger painautui kovasti seinää vastaan ja rukoili hädässään pelastusta — ne tulivat yhä ahdistaan hänen päällensä — silloin hän äkkiä kuuli kirkonkellon soivan, vuori halkesi, päivä tulvasi sisään, peikot kalpenivat, ja vuoren-aukeamassa seisoi nuori tyttö. Torger tunsu sen, se oli Kari, ja hän se soitti kirkonkelloa. Samassa puistatti häntä niin, että hän hieroi silmiänsä, oliko hän nähnyt unta? Aurinko oli jo korkealla taivaalla, koski lauloi iloisena kovaa lauluansa, kaste kiilteli koivunlehdissä ja kukkasissa, kirkonkellon ääni kuului vielä kerran kajahtavan vuorenhalkeaman läpi, ihmiset menivät kirkkoon virsikirja kinalossa — piti kättä silmillä auringon tähden ja katseli alas laaksoa kohti; hänen valkea liinansa kimmelti. Ja silloin luisti laulu ihan kuin ihmeen kautta, ja Torger otti syliinsä kaikkityyni: päivänpaisteen, pyhärauhan, elämän-ilon, kiitoksen siitä, että oli päässyt vuoresta, tytön vuorenhuipulla, virsikirjan. Torger ei koskaan ollut ollut niin iloinen. Hän hengitti puhdasta aamu-ilmaa kuin pelastunut, säveleet virtailivat viulusta, ja tyttö tuli verkalleen aina lähemmäksi hänen soittaissansa. Lujana ja horjumatta hän astui kiveltä kivelle, ja silloinpa juuri johtui Torgerin mieleen, että hän se on hänen vastainen omansa, jos hän tulisi ottamaan itselleen tytön.

— Isä, sinun pitää mennä alas Sylfestin luokse minun puolestani kosimaan hänen tytärtänsä, sanoi Torger, heti kotia päästyänsä.

Jon katseli hämmästyneenä poikaansa, sitten hän hymyili. — Ei ole koskaan niin pientä porsasta, ettei sen häntä kiekuroitse, virkkoi hän.

— Se on yhden tekevä, että olen nuori, minä voin ansaita monta penniä viulullani, jos vaan saan koettaa, ja nyt minä tahdon koettaa. Torger heitti päätään taaksepäin.

— Mutta ethän juuri paljon tunne koko tyttöä, sanoi isä, huomattuansa että Torger käsitti asian totiselta kannalta.

— Tiedänpä kuitenkin sen verran, että hän on ainoa, joka tajuaa soittoani, vastasi Torger.

— Minulla ei ole mitään tyttöä vastaan, sanoi isä, sinä voisit saada semmoisen, joka pahempi olisi. Mutta sinä tunnet Sylfestin ja tiedät millainen välimme on. Minä en kernaasti tahdo saada mitään sen miehen kanssa tekemistä.

— Kari ei ole hänen sukuansa, vastasi Torger. Tiedäthän hänen vaan olevan tyttöpuolen, ja minun luullakseni laskee Sylfest hänet mielellänsä, päästäksensä hänestä.

— Kenties, vaan ei tänne ylös meille.

Torger istui kotvan aikaa. Kaikki jo vuosia kestänyt vääryys, joka erotti pellot toisistaan, johtui hänen mieleensä. — Minä lähden matkustamaan, isä, minä en jaksa olla tässä kylässä enään.

Jon vähän puri huultansa. — Saat lähteä, kun lupaat tehdä, mitä nyt sanon: sinun pitää lukea Isä meidän aamuin illoin, sinä et saa maistaa viinaa, et saa käyttää puukkoa suuttuissasi, et saa antaa kehumisen lumoa itseäsi etkä saa liian kauvan laskea pilaa tyttöin kanssa.

Torger lupasi sen, ja sitten lähti hän matkaan viululaatikko selässä ja ruokapussi olalla.

Hyvän aikaa sen perästä tapasi Jon Karin tiellä.

— Terveisiä voin sanoa sinulle Torgerilta, sanoi hän.

— Kiitosta. Onko hän kipeänä?

— Hän on matkustanut pois.

— Vai niin.

— Hän ansaitsee isot rahat viulullansa naapurikylissä, sanoi Jon. Hän on soittanut kilpaa Lauraasenin ja Knut Hardingin kanssa ja vaihtanut polskia niiden kanssa.

— Hän oli reipas soittamaan.

— Minä kirjoitan hänelle huomenna.

— Saat sanoa terveisiä.

— Kiitos, sen teen. Hyvästi.

Sinä talvena koitti Jon päästä niin usein kuin mahdollista Karin pariin. Hän kyseli hänestä muiltakin, kun niin voi tapahtua, eikä hän kuullut muuta kuin että tyttö oli kaikin puolin hyvä. Ainoa oli, että hän oli hyvin hiljainen luonnollaan. Ei juuri viihtynyt kotonaan, arvelivat ihmiset, sillä sekä isä-puoli että hänen poikansa olivat häyryä häntä kohtaan, ja tytön äitiä viskeltiin heidän välillänsä. Tämä olikin ruvennut Sylfestille rahain vuoksi, sillä hän oli ollut leskenä eikä tiennyt miten saisi elatusta itselleen ja pienelle tytölleen.

Kun kevät lähenei ja kaipaus syntyi luonnossa, sai Jon surullisen kirjeen Torgerilta, joka ilmoitti kovin ikävöivänsä kotia, vaan ei palaavansa takaisin, niin kauvan kuin semmoinen epävarmuus oli olemassa Karin suhteen. Nyt oli hän oppinut tuntemaan oman tilansa ja huomannut, että kuta useampia tyttöjä hän näki, sitä enemmän täytyi hänen ajatella Karia. Tämä oli jo niin vanha, että joku toinen voisi tulla hänet ottamaan, ja silloin ei Torgerilla olisi iloista päivää jälellä. Sitä paitsi olisi isän ajattelemisen, että hänelle, joka kulki ja liehui niin paljo tyttöin parissa, olisi hyvä olla yhteen kiinnitetty. — Jon istui kauvan kirje kädessä. Hänestä tuntui olevan perää siinä, mitä Torger kirjoitti, ja etenkin viimeisessä lauseessa. Mutta sitte pyysi poika häntä menemään Sylfestin luokse varmaa vastausta saamaan, jotta Torger kotiin tullessaan tietäisi miten olisi menettelemisen. Edellisenä kevännä olivat Sylfestin pojat tukkinneet puron, joten sen vesi tulvasi Jonin tiluksille; ei aikaakaan, niin olivat he panneet veräjän auki, niin että Sylfestin eläimet tulivat naapurin aituuksiin ja hänen vaimonsa täytyi käydä niitä poisajamassa monta kertaa päivässä. Tämä oli kuitenkin vähintä, Sylfest oli käynyt Jonin tielle ja tehnyt hänelle vahinkoa monella monituisella tavalla. Oli ollut puheena valita Jon kunnallislautakuntaan, mutta Sylfest oli estänyt sen. Jon oli ajatellut ostaa muutamia satoja syötettyjä härkiä, aikoen lähettää ne Englantiin. Sylfest sai siitä vihiä, lisäsi muutamia riksiä ja sai koko kaupan.

Jon istui kirje kädessä mietiskellen. Hän lukitsi sen arkkuun ja otti taas uudestaan esille. Vasta viikon päästä pukeutui hän muutamana iltana juhlavaatteisin ja meni Isoontaloon. Välillä mietiskeli hän olisiko mahdollinen selvittää tuota niitynjuttua. Hän oli varma siitä, että koko kyläkunta olisi hänen puolellansa ja mielellään valalla vannoi että toinen puoli niittyä oli ollut hänen sukunsa omana, kunnes Sylfestin väki oli anastanut sen väärällä valalla.

Niin koputti hän ovea ja astui sisään. Pilkallinen hymy kuvautui Sylfestin kasvoissa, kun hän nousi istuiltaan ja lausui: oletko lähtenyt jalottelemaan?

Jon laski istumaan. Sylfest kuiskasi muutamia sanoja vaimonsa korvaan, ja hän toi olutta, mutta tuossa suuressa hopeatuopissa, jonka kanteen kultaraha oli juotettu kiinni. Miehet alkoivat vähän erältään puhella ilmasta ja viimeisestä vuodentulosta, kaikista poikineista lehmistä j.n.e. Viimein esitti Jon asiansa niin hyvin kuin osasi.

Sylfest veti toisen suupielen nauruun. On suuri kunnia minulle tuosta

— On suuri kunnia minulle tuosta tuommoisesta tarjoomuksesta, sanoi hän. Kuuluu olevan aika mies tuo sinun poikasi, hän seiso kaukana kirkon laattialla, niinkuin olen kuullut.

— Lukeminen ei ole miehuuden merkki, sanoi Jon. Torger, hänpä on hyvä soittamaan.

— Niin kai, onpa hyvä olla reipas jollakin tavalla. Kun hän vaan saa jonkun tanssimaan, vastasi Sylfest. Ja niin voipi nyt ajatella että Kari pääsisi hyvästi toimeetulevain ihmisten luokse.

— Saattaa olla tyytyväinen vähempään kuin sinä Sylfest, virkkoi Jon.

— Niin, sitä minä tarkoitinkin, vastasi Sylfest. Kuinka paljon tulee jokaisen lapsesi osaksi, sinä Jon? Tuleeko housunlahe mieheen?

Jon punastui, vaan tukehutti suuttumuksensa. — Sinä Sylfest kyllä tiedät että minulla olisi voinut olla enemmän kuin nyt on, äläkä ole niin kovin varma niitystä vielä. Minä voin vielä hankkia oikeuteni takaisin. Mutta jos nyt teet tahtoni mukaan, niin lupaan etten enää milloinkaan koske siihen asiaan.

Sylfest hymyili. — Parasta on että uhkaat, sanoi hän, kovinhan sinun sanoistasi säikähtyy.

— Pilkkaa sinä vaan, sanoi Jon suuttuneena ja nousi ylös. Herra on kerran tuomitseva meidän välimme, Sylfest.

— Paras on että käännyt hänen puoleensa, sanoi Sylfest, sillä eipä liene ketään muuta, joka tahtois antaa sinulle niityn takaisin.

Jon oli lähtemäisillään. Samassa tulivat talon pojat huoneesen, heittäytyivät alas penkille ja riisuivat jalkineensa.

— Tämä tässä on tullut kosimaan Kari sisartanne, sanoi Sylfest. Mitä siitä pidätte? Pojat tirkistelivät isäänsä silmiin. — Hm, sanoivat he vaan nauraen ja irvistellen ja rupesivat syömään. Koskaan sitä ivaa, jota heidän naurunsa osoitti, ei Jon unohtanut. Hän kiiruhti ulos, ja niin kiivaasti kuin hän sinä iltana kulki mäkeä ylös, ei hän koskaan ennen ollut kulkenut. — Kuu heitti kellertävän valonsa lumikinoksiin, jotka vielä olivat kyynärän korkuisia mihin vaan katsoi, mutta Joniin se ei koskenut. Nyt vallitsi niin kummallinen levottomuus ja ilma oli niin suojainen. Taivaankannelta nousi paksuja pikimustia pilviryhmiä vyöryen näkyviin. Yöksi oli varmaankin raju-ilma tulossa. Jon katsoi olivatko kaikki ovet hyvästi teljetyt, ja sitten hän pani maata. Hänessä ei ollut miestä virkkamaan sanaakaan vaimollensa siitä, mikä oli tapahtunut.

Isontalon äytäri katsoi tyytyväisesti nauraa irvistäen ikkunan läpi Jonin perään. Hän näki myös kuun paistavan lumivalkeain tilusten päälle, ja ajatteli: kaikki mitä näen ikkunasta on minun omaani. Sitte söi hän vatsansa täyteen, aukaisi arkkunsa ja katsoi olivatko kiiltävät riksit alallansa, ja sen perästä laskeutui hän vuoteellensa.

Yöllä heräsi Jon hirveästä jyminästä. Ukkonen ajoi, sade tulvasi taivaasta, tuuli vinkui vuorenhalkeamissa, lumivyöryjä irtaantui ja syöksyi laaksoon; etäällä paukkui kuin kanuunanlaukauksia. Jon makasi vuoteessaan ja vapisi, hänelle ei tullut unta silmään. Silloin tuli yht'äkkiä tuulenpuuska, joka kohotti koko huonetta, ikkunat särkyivät, kaikki kapineet putosivat seiniltä alas, vuoteet tärisivät — silloin kuului kauhea jyrähdys, ihan kuin taivas ja maa olisivat räjähtäneet yhteen. Herra Jesus! huusi Jon hypäten vuoteestansa, hän näki akkunasta jotakin kummallisen käärmeen kaltaista kiemuroivan ja kääntelevän leimuten kuin tuli. Sitte kaikki taukosi.

Päiväntullen seiso Jon ikkunanpielessä katsellen ulos. Missä oli Isotalo? — Sylfest, koko hänen sukunsa, rahat, eläimet, tilukset — kaikki tyyni oli pois! astu, maasta syöty yhtenä ainoana yönä. Mutta toinen puoli niittyä, se mikä oikeastaan oli Jonin oma, oli vahingoittumatta ja Jonin aitauksen takana. Lumivyöry oli kulkenut suoraan puroa myöten, joka ennen aikaan oli rajana. Kalpeana seiso Jon siinä vaan pani kätensä ristiin ikkunan keskipuun ympärille — kyynel tuli vierien — Herra oli tuominut hänen ja Sylfestin välin.

KOLMAS LUKU.

Pitkään aikaan paikkakunnassa ei puhuttu mistään muusta kuin tästä tapauksesta, niinkuin arvata saattaa. Moni oli joutunut vahinkoon pellon ja niityn suhteen, vaan se oli kaikki vähäpätöistä siihen verraten, mitä oli tapahtunut Isotalolla. Ja talonpojat muistelivat mitenkä sen suvun laita oli ollut vuosien kuluessa ja huomasivat sen tehneen vääryyttä vääryyden perästä.

Ainoa, joka oli päässyt häviöstä, oli Kari. Häneen oli juuri samana iltana, vähää ennen kuin Jon tuli, tullut niin kummallinen levottomuus. Hänestä tuntui että tätinsä varmaankin oli kipeänä, ja hän pyysi lupaa käydä hänen luonansa. Nyt oli hänelle laitettu sana.

Parast'aikaa kaivettiin vyöryä ja koetettiin saada ruumiit vedetyksi esiin. Melkein koko kylä oli läsnä hevosineen miehineen. Monta sanaa ei puhuttu sen työn aikana. Jos jotakin löydettiin, niin vaan viitattiin ja se vedettiin hiljaa esiin. Mutta vyöry makasi siinä isona ja täyteläisenä, ikäänkuin joku eriskummallinen vuorenpaikko, joka hautoo aarteitansa. Paljoa siitä ei löytynyt.

Isolla kivellä vyöryn keskellä istui nuori tyttö. Se oli Kari. Käsiään piti hän polvillansa ja katsoa tuijotti jotakin jalkainsa juuressa makaavaa esinettä. Se oli hänen äitinsä ruumis, joka oli kaivettu ylös. Hän makasi niin rauhallisena ikäänkuin olisi nukkunut; ei yhtään jäsentä hänen ruumiissaan ollut murtunut. Eikä hänellä liene ollut paljon sitä kauppaa vastaan, jonka nyt oli tehnyt.

Päivä paistoi niin lämpimästi ja suloisesti nuoren tytön päälle ja kosketteli hiljaa vaaleita kasvoja kiven päällä. Oli kuin armo rangaistuksen perästä. Kevään puroset alkoivat lirstä, lumi sulii, muutamat muuttolinnut olivat jo tulleet, uusi elämä kesineen lauluineen oli tulossa. Mutta Kari istui liikkumatta keskellä vyöryä.

Silloin tuli nuori mies joutuisasti kävellen vuorenpolkua myöten. Hänellä näytti olevan kiire, kun hän sauva kädessä astui Karia kohti. Hän hiljensi kulkuaan päästyänsä vyöryn ääreen, seisahtui ja katsoi kerran tyttöön päin; sitten hän veti saappaat jalastansa ja kulki varpaillaan kivien yli. Hän istuutui vähän matkaa työstä. — Istutko siinä yksin? sanoi hän.

Kari kääntyi. — Oletko tullut kotiin? sanoi hän vaan.

— Olen kyllä, vastasi Torger. Hän tahtoi sanoa enemmän, vaan ei voinut sitä tehdä.

— Minä muistelen isäsi sanoneen että viipyisit kauvemman aikaa poissa, sanoi Kari.

— Niin oli aiottukin, vastasi Torger, mutta sitten — — Tämä oli hirveä asia tämä, lisäsi hän.

Karin silmät kastuivat; hän pyyhkäisi niitä kädellänsä.

— Ja sinä, joka jäit niin yksinäsi, sanoi Torger. Voi sinua poloista! Hänen äänensä oli niin hellä ja hän katsoi niin lempeästi tyttöä tätä lausueksaan. Hänen kätensä hapuilivat Karin sormia.

— Mihin sinä nyt aiot mennä, Kari? kysyi Torger vielä.

— En tiedä.

— Menetkö tätisi luo?

— Minä en sitä tiedä. Siellä on jo kyllä monta ennestään. Minun kaiketi täytynee lähteä johonkin palvelemaan.

— Etkö voi tulla meille? Hyvä Kari, tule meille! Isä pitää niin paljon sinusta, ja niin tekevät kaikki muutkin.

— Jäätkö sinä kotiisi, kysyi hän.

— En tiedä, kyllä kait jään.

— Silloin minä en tahdo tulla teille.

Torger istui ihan hämillänsä. — Pelkäätkö minua, Kari? kysyi hän. Ja minä, joka toivon sinulle niin hyvää — minä, joka pidän sinusta niin paljon. Sinun tähtesi tulii minä nyt kotiin.

Kari ei vastannut.

— Niin, voipi näet olla monta kaunista tyttöä ulkopitäjissä, vaan ei ole yhtään, joka huolii soitostani niinkuin sinä. Sinä olet ymmärtänyt sitä jo ensi hetkestä saakka. Sinä voit tehdä minusta jotakin, sinä

Kari, ja sitä ei yksikään noista toisista voi, ja minä olen niin lemmeikäällä luonnolla. Ja nyt on Herra mielestäni asettanut kaikki niin kummallisesti. Ethän toki hävenne soittajaparkaa, vai? Et suinkaan tahdo mennä talon ja rahan kanssa?

Kari katsoi alas äitinsä ruumiiseen. — En suinkaan; niin kauvan kuin tämä makaa tässä ei talo minua viettele. Hän myi itsensä raha-äyrestä, ja se tapahtui kaikki vaan minun tähteni. Ja Kari tyrskähti itkemään.

Torger siirtyi lähemmäksi ja koetti lohduttaa häntä. — Tule nyt meille minun kanssani, Kari, sanoi hän, täällä sinä vaan saatat vanhat haavat vuotamaan.

Kari nousi seisalleen ja puisti mullan pois helmoistansa. — Ei, minä en voi erota hänestä, sanoi hän, viitaten äitiänsä; sitte istuutui hän taas.

— Tahdotko niin puhun isäni kanssa siitä, että voit olla meillä talvea? kysyi Torger hellästi. Älä pelkää, minä lähden pois. Ja kannetaanpas nyt äitisi ylös meille.

Jon seisoj portailta ja kummastui kovasti nähdessänsä Torgerin tulevan ponnistellen ihminen sylissä ja nuori tyttö tukena vieressäsä. Hän näki pian mitä se oli. Heidän päästyänsä likelle porttia otti hän lakin päästäsä ja laski heidät pihalle. Sitte otti hän Karia kädestä kiinni ja talutti hänet huoneeseen.

Kun oli kaivettu koko viikko, löydettiin viimein Sylfestin ja hänen kolmen poikansa ruumiit. Mutta hänen raha-arkkuansa oli mahdoton löytää, vaikka olisi kuinka etsitty. — Onpa sääli tyttö parkaa, hänelle se nyt olisi ollut tarpeen, sanoivat ihmiset.

Samana päivänä pantiin kaikki viisi ruumista hautaan. Pappi puhui kirkkomaalla liikuttavia sanoja, eikä nähty monta silmää kuivana. Sinä päivänä oli monta, jotka hyvittelivät vanhan vääryyden ja antoivat velkamiehelle anteeksi hänen maksettavansa.

Mutta Jon sai niin asetetuksi, että Kari jäi hänelle kasvattitytöksi, ja niityn hän sai kasvatuspalkaksi. Torgerin täytyi luvata viettää sekin talvi muissa pitäjissä, mutta hän läksi keveällä mielin matkaan, sillä hän tiesi että saisi palata takaisin kotiin häitään viettämään ja loppumatonta onnea nauttimaan.

NELJÄS LUKU.

Tänäänpä oli vähän kaunis päivänpaiste! Ja tänäänpä oli vähän ääntä vanhan Jonin viulussa, kun hääväki parittain kulki alaspäin koivikon läpi! Ja pappi pääsi sinä päivänä kutsumasta Jumalan siunausta semmoiselle, joka nai vanhan veneen tai väkevän selän[3] tai muhkean talon, sillä eipä ollut vaikea nähdä niistä kahdesta nuoresta ihmisestä, jotka seisovat alttarin edessä, että rakkaus sitoi heidät yhteen, eikä mikään muu. Ja illan tullen otti Torger itse viulun, eikä semmoista soittoa vielä ennen oltu kuultu. Hän soitti koko elämän-oljuutensa ja onnensa niihin säveliin. Se sävel se soi hänen viulustaan sinä aamuna, jona hän näki Karin vuorenhuipulla ja tunsu itsessään että hän se olikin hänen vastainen toverinsa; Torger risti sen Karinpolskaksi. Häät olivat pienet vaan hauskat. Siellä ei juotu eikä pauhattu, sillä semmoista ei Jon saattanut kärsiä, mutta tanssia sai nuoriso niin paljon kuin tahtoi. Seuraavana päivänä meni nuori parikunta uuteen kotiinsa, pieneen torppaan, jonka he olivat vuokranneet, ja joka ei ollut kaukana koskesta. Siellä oli Torgerista niin helppo hengittää, nythän voipi joka päivä käydä opissa koskenhaltijan luona, lisäsi hän pilailten. Torppaan kuului pieni maatilkku, semmoinen, joka voi elättää pari lehmää ja antaa muutamia tynnyrejä potaattia.

Torgerista tuli nyt samanlainen kuin isänsä oli, hän ei koskaan pyrkinyt kotipitäjästä pois, vaan tahtoi kernaimmin olla kotona Karin luona. Sillä ei ollut ketään, joka olisi ymmärtänyt hänen soittoansa niinkuin hän, ja hänen kanssaan voi hän puhella tekemistäsä lauluista. Kari oli lukenut niin paljon ja oli niin kummallisen järkevä ja tiedokas, jotta voi kertoa hänelle niin paljon ja saada hänet ajattelemaan monenmoista, joka sitte tuli näkyviin niissä lauluissa, joita hän teki. Ja lisäksi oli Karilla se varma usko, että Torger oli maailman paras soittoniekka, ja sekös antoi Torgerille rohkeutta.

Pari vuotta elivät nyt nämä kaksi kuin linnut oksalla. Torger ei milloinkaan nauranut niin herttaisesti, kuin Karin ryhtyessä soittamaan. Hän oli näet päättänyt opetella soittamaan hänkin, ja siis oli Torgerin häntä opettaminen, mutta hänen sormensa olivat niin kankeat. Hänen täytyi pian siitä luopua, vaan oppi kumminkin sen verran, että tiesi näppimykset ja soitti joitakuuta pieniä lauluja. Tätä tekivät nämä kaksi kahden kesken. Ei kukaan pitäjäläinen sitä tiennyt, ja se tapahtuikin vain melkein ilman aikojaan.

Jok'ainoa pyhä-ilta kesällä kokoutui nuoriso leikkikentälle, ja silloin istui Torger hakkuupölkyn päällä soitellen heille. Nuoriso tanssi ja vanhemmat katsoivat päältä ja puhelivat; silloin sai Torger usein niin paljon soitostansa, jotta sillä voi elää puolen viikkoa. Ja pappi ja papin rouva tulivat välistä muiden joukkoon, ja pappi ylisteli soittoa ja kutsui Karia vihdoinkin tulemaan pappilaan lainaamaan kirjoja niinkuin ennen. Niin, kaikki ihmiset olivat niin erinomaisen hyviä heitä kohtaan! Tämä seutu oli semmoista vanhan-aikuista, uskomielistä seutua, jossa iloittiin soitolle ja tanssille, ja jossa ihmiset kernaasti auttoivat toisiaan, missä se oli tarpeen. Ja Torgerista olivat he ikäänkuin vähän ylpeät, ja heistä oli erittäin hyvä että jaksoivat elättää soittoniekan, joten hän pääsi kuleksimasta pitkin ulkopitäjiä. Ja niin sai hän tuon tuostakin antimia, milloin vasikanpaistin, milloin muutaman voinaulan tai tuopin maitoa. Torger oli aina niin iloinen ja herttainen, että kaikkien teki mieli auttaa häntä. Siitä seurasi että Torger pani rahaa kokoon ensimmäisinä vuosina. Kari oli vankka taloa hoitamaan ja ansaitsi myöskin olemalla palkan edestä apuna leipomassa ja huoneita pestessä juhlapäiviksi. Kukat tuon pienen pirtin lasiruudun takana viihtyivät hyvin, ja jos tulit sen sisään jonakin pyhä-aamuna, kun Torger otti viulun seinältä ja soitti virren ja Kari juhlaaateissa istuin veisaamassa, niin tunsit kai siellä olevan hyvä olla.

Ensimmäinen suru, joka heitä kohtasi, oli se, että heiltä kuoli pieni vuoden vanha tyttö. Torgeria oli mahdollon saada lohdutetuksi eikä hänessä ollut miestä koskemaan viuluun moneen päivään. Kari kärsi tyynemmästi, ja hänen täytyi lohdutella miestänsä. Mutta pari vuotta sen perästä istui Kari punaposkinen pullukka poika sylissä, ja hänelle pantiin nimeksi Jon. Hädin tuskin sai iso-isä nähdä hänet, sillä vanha Jon oli kovasti sairastunut. Vaarallinen tauti kulki pitäjässä, ja Jon meni sen mukana. Torger ja Kari olivat hänen luonansa pikku pojan kanssa, ja vanha Jon kuoli iloisena ja tyytyväisenä. Hänen vaimoonsa, joka uskollisesti oli hoitanut häntä viimeiseen asti, tarttui tauti, ja kuukauden kuluttua seurasi hän miestänsä. Viimeinen, mitä hän pyysi Karin tekemään, oli se, että hän säästäisi äyriä ja keräisi kokoon hyvinä päivinä, kun perhe vielä oli niin harvalukuinen. Ja jos hän vielä voisi saada Torgerin aikanaan ryhtymään johonkin hyödylliseen toimeen, niin olisi hyvä. Mutta Kari arveli sopivammaksi antaa äyrit niille, jotka niitä tarvitsivat, ja Herra kyllä auttaisi heitä edeskinpäin, niinkuin hän oli tehnyt tähänkin saakka. Ja Jumala oli tehnyt Torgerista soittoniekan ja sinä tulisi hän olemaan. Silloin huokasi vanha vaimo puistaen päätänsä. Kari kertoi sitte tämän Torgerille, joka ei osannut muuta kuin hymyillen lausua: niin, äiti vanha oli itsensä kaltainen loppuun asti.

Torgerin vanhin veli sai nyt talon. Hän oli kauan harjoittanut lampaankauppaa, eikä sen lopettaminen onnistunut hänelle oikein hyvästi. Mutta Torger istui iloisena ja onnellisena pirtissänsä ja nauroi joka kerta kun Jon hypähti äitinsä helmassa, isän viulua soittaessa. — Hänessä on soittoniekan ainetta, ajattelen minä, sanoi Torger.

Niin kului muutamia vuosia umpeen. Kari piti huolta tuosta vähäisestä maanviljelyksestä Torgerin poissa ollessa, ja hän teki sitä hyvästi, hän ei peljännyt ryhtyä käsiksi kaikkiin, mikä tarpeen oli. Ei kukaan köyhä lähtenyt apua saamatta heidän ovensuustaan, sillä niin tahtoi Torger. Kun muut olivat hyviä heitä kohtaan, niin oli heidän tehtävä samoin taas toisille.

Muutamana iltana Torgerin kotiin tullessa oli Kari tavallista äänettömämpi. — Onko mitään tapahtunut, Kari? kysyi hän.

— Eipä vain, ei muuta kuin että veljesi on käynyt täällä ja valittanut hätäänsä. Hän on ollut huoleton kaupassa, menettänyt suuret rahat ja nyt pitäisi hänen lyödä pöytänsä 30 taalaria[4] viikon kuluessa, muuten otetaan talo pantiksi.

— Ethän toki vain puhune totta, huudahti Torger. Ottaa talo pantiksi. Mitä hän nyt aikoo tehdä?

— Niin, sepä se on, jota hän ei tiedä.

— Minun täytyy auttaa häntä, Kari.

— Niin, me kaiketi olisimme läheisimmät sitä tekemään.

— Se on itsestään selvä, meidän täytyy häntä auttaa. Meillä on 50 taalaria säästöpankin kirjassa seisovaa, ai kuinka?

— Niin on.

— Jospa antaisimme ne hänelle! Minä en niitä tarvitse ja —

— Niin, minä olen ajatellut samaa, keskeytti häntä Kari.

— Niin, tehdään se, huudahti Torger iloisesti. Mene nyt nimismiehen luokse, Kari, ja ota ne ulos, vaan älä puhu siitä kellekkään, ja sitte menet veljeni luokse niitä viemään.

— Mutta sinähän olet lähin siihen, sinä joka olet hänen veljensä.

— Voipihan niin olla, mutta — onpa kuin vähän ujostelisin. Emmekö voisi kirjoittaa: hyvin kunnioitetulle torppari Olli Jansonille meidän kotitalon lunastimeksi.

— Niin saisi hän kuitenkin sen tietää.

— Se on tosi — ei, sinä voit mennä, sinä Kari, sinä osaat toimittaa tämän asian niin hyvin, sinä.

— Ja annanko hänelle kaikki rahat?

— Niin, luulenpa melkein niin, sillä silloin on hänellä myös jotakin, jolla voi liikkua.

Kari meni, ja veli sai kaikki mitä Torgerilla oli.

VIIDES LUKU.

Pitäjäksen oli tullut uusi pappi. Hän oli yksi niitä, jotka luulevat saarnaavansa kristinoppia, kun vaan sätkivät ihmisiä Mooseksen kivitauluilla. Joka päivä saarnasi hän kristityille ihan kuin ne olisivat olleet paljaita pakanoita. Hän oli nuorena viettänyt hurjaa elämää, mutta sitte oli hän äkkiä tullut heränneeksi. Hänen ystävänsä luulivat hänen tulleen mielipuoleksi, sillä yht'äkkiä laski hän polvilleen lattialle, rukoili ja itki. Öisin hän kääntelihe vuoteessaan ja heräsi pelästyneenä; hän näki unta, että piru tuli häntä elävältä viemään. Hän istui raamattua lukien ja virsiä veisaten miltei yöt päivät. Hän tuskin soi ruokaa itsellensä ja vähän oli se mitä hän söi. Kun hän sitte rauhottui sisällisesti ja tunsii olevansa sovitettu Jumalan kanssa, tuli häneen semmoinen kutsumus todistamaan, että hänen täytyi lähteä saarnaamaan kaikille niille harhaileville, jotka suruttomina kulkivat leveätä tietä, niinkuin hän itse oli tehnyt. Ja hänen sanoissaan oli tuli, jonka voimalla hän tempasi monta mukaansa, ja se teki hänet vielä innokkaammaksi. Niin kulki tämä nuori mies raamatunselityksestä rukouksenpitoon ja rukouksenpidosta raamatunselitykseen. Tuskin kaksikymmenvuotiaana saarnasi hän Hänestä, joka ensi kerran astui julki opettajana ollessansa kolmenkymmenen vuoden vanha. Oli kuin hänellä ei olisi ollut lepoa, ei rauhaa; hän ei luullut tehneensä päivätyötä ennenkuin oli niin väsyksissä, että oli vähällä kaatua. Hiukankaan levätessään pelkäsi hän vanhain kiusausten taas tulevan häntä ahdistamaan, tahi että häntä sanottaisiin laiskaksi Jumalataansa palvelemaan. Ja kun hän ajatteli kaikkia niitä tuhansia ihmissieluja, jotka joutuivat kadotukseen sentähden, että muut ihmiset laiminlöivät todistaa heille elämän tiestä — ei, täytyihän hänen silloin tehdä työtä! Hänen ystävänsä varoittivat häntä ettei alussa ajaisi asiata kovin kiihkeästi, sillä silloin väsyisi hän pian; vaan hän ei ottanut sitä kuullakseenkaan. Sen jätti hän Jumalan haltuun, sanoi hän, ja tuo nuori apostoli tunsii itsessään loppumattoman voiman. Hän teki työtä tutkintoon valmistuaksensa ja ajoi sitä yhtä ankarasti perille. Monta vuotta hän asui pääkaupungissa, rupesi "kotimaallisen lähetystoimen" palvelukseen ja piti esitelmää ja raamatunselityksiä usein kolmasti päivässä. Mutta sitte tuli muutos. Hän oli ollut vahva kuin sota-uro, mutta nyt ei ruumis enään tahtonut kestää tuota väsyttävää työtä. Hän tunsii että henki oli ikäänkuin kuivempi, ajatus raskaampi, halu heikompi; sana ei enää luistanut niin helposti, ei se myöskään langennut samalla voimalla. Hän alkoi saarnata vanhoja saarnojansa uudestaan. Hän oli niin kauan vetänyt samaa virttä, että ihmiset jo osasivat sen. Ei enään kokoontunutkaan sadottain ihmisiä häntä kuulemaan. Silloin sanoi tohtori, että hänen täytyi lähteä maalle, ja hän sai kirkkoherranpaikan maalla, vaan maan-ilmalla ei voinut häntä toiseksi muuttaa. Huomattuaan vanhan liekin olevan poissa, koetti hän puhalttaa sitä uudestaan tuhasta leimuamaan, ryhtymällä vielä kovemmin asiaan kiinni. Hänen saarnansa muuttuivat yhä enemmän peljätysaarnoiksi, joiden takaa helvetti leimusi; ne olivat musertavia iskuja kaikkea sitä vastaan, mitä hän oli kutsunut elämän-iloiksi, siihen aikaan kun hän ei vielä ollut kääntynyt. Saman tulen jonka kautta hän oli kulkenut, piti jokaisen miehen ja naisen kulkea, sitä ennen ei heillä ollut mitään lunastusta saatavana. Pyhinä täytyi hänen saada vatsan täydeltä huokauksia, voihkauksia ja itkua kansan puolelta, muutoin luuli hän saarnansa olleen turhan.

Hän ei tiennyt täten etsivänsä enemmän omaa kuin Jumalan kunniaa. Vuodet kuluivat, hän joutui jokapäiväisten tapain uralle, ja ne sadat pikkuseikat, jotka seurasivat hänen vitkaansa, rasittivat häntä; se lempeys, mikä hänessä ennen oli voinut olla, katosi kokonaan, ja hänestä tuli kuiva ja terävä kuin sarvenkärki. Mutta ylpeä oli hän ja karkäs vihastumaan. Hän ei kärsinyt muuta mielipidettä kuin omansa, ja suuttui kun ihmiset väittivät häntä vastaan. Talonpoikia piti hän laumana, joka oli johdettava mihin pappi tahtoi.

Hän oli naimisissa nuoren, hienon, kivuloisen naisen kanssa, joka käveli kalpeana ja hiljaisena huoneessaan, hoiti lapsiansa ja käski heidän olla hiljaa, kun kävelivät liian kovasti lattialla: "sillä isä

kirjoittaa saarnaansa". Ihmiset eivät kuulleet hänen hiiskuvan sanaakaan miehensä läsnä-ollessa, ja tuntui ikäänkuin joku raskas kuorma olisi painanut heidän koti-elämäänsä.

Semmoinen oli se mies, joka nyt tuli paikkakunnan papiksi. Hän oli neljänkymmenen vuoden ikäinen, leveä ja suuri, kaljupää ja piti silmälasia, joissa oli sangat mustasta sarvesta. Hän näytti synkältä ja katsoi enimmäkseen alaspäin. Koira liikkasi aina hänen perässään ja murisi näyttäen hampaitaan, kun joku läheni.

Vanha pappi, joka nyt oli muuttanut pois, oli ollut suopea ja kansanmielinen mies. Suuria lahjoja ei hänellä ollut, mutta hurskas kuin lapsi oli hän ollut ja elänyt hyvässä sovussa sen lapsellisen seudun kanssa, jossa eli. Hän oli kulkenut ympäri kuin isä hyväin lasten seassa.

Nyt saatiin tietää muuta! Miltei ensi asia, mikä saatiin kuulla, oli se, ettei entinen pappi ollut mikään Jumalan mies. Ihmisistä tuntui se kummalta, mutta täytyi kait niin olla, kun pappi sen sanoi, sillä hän mahtoi varmaankin olla hirmuisen suuri Jumalan mies. Hänellä oli semmoinen ääni, että kirkko melkein vapisi hänen saarnatessaan.

Pian syntyi niin kummallinen hiljaisuus paikkakunnassa. Ihmiset tulivat niin kummallisiksi ja aroiksi. He rupesivat kävelemään toisella tavoin kuin ennen. Heidän käyntinsä ei enään ollut tuota reipasta, vakaata käyntiä, kun tulivat vakka tai pajuvakka selässä; ei tullut sitä iloista kädenlyöntiä eikä nopeata tervehdystä kuin ennen. Nyt he vetäytyivät ikäänkuin peloissaan toistensa sivu ja huokailivat. Joku ilottomuus, haikeus ja tyllys ilmaantui niihin kasvoihin, jotka ennen olivat olleet suopeat. Ihmiset eivät olleet niin avuliaita toisiaan kohtaan kuin ennen. He vetäytyivät enemmän omaan itseensä, niinkuin etana kuoreensa. Niiden puhe vetäytyi niin moneen mutkaan: täytyi ensin huoaten puhua tästä syntisestä maailmasta, ennenkuin esitti oman asiansa. Ja kaikki tämä uutuus kasvoi nopeasti; oli kuin rutto, joka tarttui talosta taloon.

— Käsitätkö tätä, Kari? sanoi Torger. — Ennen aikaan kun tulin pitäjään toisessa päässä oleviin taloihin, oli minusta niissä niin tilavat ja valoivat paikat, mutta nyt tuntuu siellä niin ahtaalta ja tukehuttavalta, että töin tuskin voin hengittää. Ja ihmiset sitte — onpa melkein kuin olisivat saaneet uudet silmät päähänsä.

— Se on kaiketi syynä että laskevat liian vähän Jumalan aurinkoa tupiinsa, sanoi Kari.

Melkein ensi työkseen kielsi pappi leikin ja tanssin pyhä-iltoina. Hän istutti semmoisen kauhun leikkikentän omistajaan, ettei tämä uskaltanut laskea Torgeria kynnyksensä sisäpuolelle. Jos kohta moni tahtoikin jatkaa samalla tavalla kuin ennen, niin eivät he toisten tähden uskaltaneet sitä tehdä; he eivät tahtoneet joutua puheiden alaisiksi. Koko seutu seisoikin kuin aseeton sen mahtavan miekan edessä, jota pappi Herran nimessä kantoi, ja ihmiset nöyryistyivät peloissaan sen alle, niinkin lapselliset ihmiset helposti tekevät.

Yksi löytyi, joka ei nöyrytynyt, ja se oli Kari. Hän oli eräänä päivänä Torgerin kanssa kirkossa, ja pappi selitti silloin saarnassaan sitä syntiä, mikä on maailmanmielisessä soittamisessa ja laulamissa, ja lähetti kaikki ne, jotka semmoista harjoittavat, sekä ne, jotka semmoisia auttavat, ihan tulipunaiseen helvettiin. Ihmiset kääntyivät ja katsoivat Torgeriin päin, joka istui kalpeana kirkonpenkissä ja pani silmänsä kiinni. Kirkosta ulos mentyä karttivat he häntä ja kuiskuttelivat toisilleen. Silloin meni Kari hänen luoksensa kaikkein nähden, otti häntä kädestä kiinni ja talutti hänet kotiin. Kotimatalla sanoi hän Torgerille: en minä enään kuuntele sitä pappia, sillä se ei ollut Jumalan sanaa, mitä hän saarnasi.

— Niinkö luulet?

— Sen tiedät sinä, Torger, yhtä hyvin kuin minäkin.

— Ei näytä siltä kuin tämä pappi tulisi kiittämään minua, niinkuin entinen teki.

— Hän ei ymmärrä sinua, Torger.

— Täällä ei ole helppo elää tämän perästä.

— Ei suinkaan, vaan kyllä kaiketi tulemme toimeen, ja jos näyttää kovin ahtaalta, niin voimme matkustaa tiehemme.

— Minä en viihdy missään muualla, ja sitä paitsi olemme jo ostaneet tämän maapalstan.

Kaikki eivät heti seuranneet pappia kaikessa. Ne, jotka asuivat lähimpänä pappilata, olivat ensimmäiset, ja sitte eteni kuuliaisuus, aivan kuin renkaat veteen viskatun kiven ympärillä, yhä etemmäs pohjoiseen päin. Mutta loitoimpana pitäjässä oltiin vielä vanhoillaan; siellä ei ollut pappia joka päivä astumassa heidän ovistaan sisään ja kiinnittämässä pistäviä silmiään kaikkiin heidän jokapäiväisiin toimiinsa. Siten jakaantui pitäjä kahteen joukkoon, jotka kumpikin vetivät omaa

köyttänsä. Ja iso joukko oli keskivälillä ja kallistui toisen vuoron toiselle, toisen toiselle puolen.

Mutta pappi piti pohjoispuolta silmällä. Hänellä oli vakoojansa, jotka kantoivat hänelle sekä mitä oli sanottu että tehty. Hän arveli ettei viipyisi kauvan, ennenkuin sekin puoli vapisisi hänen käsissään.

— Mitä minun nyt on tekeminen, Kari, sanoi Torger eräänä päivänä. Nyt ovat ne uudet kielet viuluuni tulleet kauppamiehelle, mutta minulla ei ole ayriäkään niiden lunastamiseksi. Ja tiedäthän että jo olemme vähän velassa, niin että kaikki yhteensä tehnee taalarin.

— Voit käydä veljeltäsi lainaamassa niin kauvaksi; kyllä kait pian selvitämme asiamme.

— Niinkö ajattelet? Minua hävettää niin tuo pyytäminen.

Torger meni veljensä luo. — Kait sinä lainaat minulle taalarin uusiin viulunkieliin ynnä muihin pikkutarpeisiin?

Veli katsoi häneen terävästi. Sitte meni hän katsomaan oliko ovi oikein lukossa. Sen tehtyä huokasi hän ja sanoi: käänny, käänny syntisiltä teiltäsi, Torger.

Torger silmäsi häntä.

— Elämä täällä alhaalla on oleva ristiä ja vaivaa, mutta sinä riehut niinkuin se olisi paljasta leikkiä. Sinä ryvet päivät päätään synnissä etkä näe että menet suoraa päätä helvettiin.

— Minä autoin sinua, kun viimein olit pulassa, vastasi Torger hiljaisesti.

— Minä en auta ketään eteenpäin synnin tiellä, vastasi veli.

Torger otti lakkinsa ja lähti. Tultuaan omaan tupaansa hän heittihe kovasti penkille.

— No saitko rahat? kysyi Kari.

— Veljeni haukkua nalkuttaa minua niinkuin kaikki muutkin, sanoi Torger itku suussa. Ennen kaikki olivat niin suopeita, hyviä ja ystävällisiä, että aina olivat perässäni mihin vain menin. Nyt ei ole paljon yhtään, joka ei viskaa kiviä perääni. Mitä olen tehnyt, jolla tämmöistä ansaitsisin? Ja Torger painoi päänsä käsivartta vasten.

— Älä ole milläskään, Torger, sanoi Kari silitellen hänen hiuksiansa. Tiedäthän että laiho kasvaa paremmin kun välistä tulee ukkosta ja sadetta. Suuttuuhan, jos aina täytyy istua päivänpaisteessa.

— Mutta milläs elämme? Täällä kohta ei ole ketään, joka ottaisi meitä tutakseen.

— Oi, onhan meillä vielä monta ystävää tuolla pohjoisessa päin. He kyllä meitä auttavat, ja on neuvoja, jos pahoja päiviäkin, vastasi Kari.

Samassa muksautettiin ovea, ja nuori, reipas, iloisen näköinen mies astui sisään. Tervehdittyään sanoi hän: tulet kai soittamaan minun häitäni, Torger? Ne pidetään torstaina, ja me tahdomme viettää niitä vanhalla tavalla. Mutta älä puhu siitä, jottei pappi saisi vihiä asiasta; emme uskalla viedä viulua mukaan kirkkomatkalle.

— En tiedä voinko tulla, sanoi Torger, sillä viulussani ei ole kuin mitättömät kielet.

— Saat viedä terveisiä ja kiittää, sanoi Kari. Hän kyllä tulee, sillä minä hankin hänelle uudet kielet tänä iltana.

Illan tullen meni Kari kauppamiehelle ja lunasti kielet. Hänellä oli lähteissään paras vyöliina vyöllä, vaan kotiin tullessa ei sitä enään ollut.

KUODES LUKU.

Häät olivat parhaillaan. Tanssittiin, reimuuttiin ja iloittiin. Torger oli tullut hyvälle tuulelle taas ja oli niin sukkela ja leikkisä, että häntä harvoin oli sellaisena nähty. Kari ei ollut mukana; hänelle tuli este juuri kun he olivat lähtemäisillään, hän ei siis voinut päästä mukaan, mutta jos kävisi laatuun, tulisi hän myöhemmin. Pappi oli kutsunut kansaa raamatunselitykseen muutamaan naapuritaloon. Sen hääväki tiesi, vaan ei siitä paljon lukua pitänyt. Häissä oli monta, joiden kasvot heidän sinne tullessaan olivat

olleet ankarasti ryppyiset, mutta aikaa voittaen oli rypyt alkaneet hävitä, ja ihmiset tulivat entiselleen. Ensi häpäivän yö oli jo kulumassa; juoksija[5] luisti ripeästi; Torger istui ilomielin ja soitteli sekä polki tahtia jalallansa. Silloin, ennenkuin tiesivät aavistaakaan, seiso i pappi tuvassa. Hän ei virkkanut sanaakaan, meni vaan muutaman penkin luo, nousi sen päälle seisomaan ja avasi raamatun, jota oli kantanut kainalossaan. Ja sitte hän luki äänellä semmoisella, että tupa tärisi: Niin sanoo Jesus: Minä tiedän tekos, ettet sinä kylmä etkä palava ole; oi, jospa kylmä taikka palava olisit! Sentähden ettäs penseä olet, ja et kylmä etkä palava, oksennan minä sinut suustani ulos. Sillä sinä sanot: minä olen rikas, minulla on ylellisyyttä enkä minä mitään tarvitse, ja et tiedä että olet viheliäinen ja kurja ja kylmä ja sokea ja alaston. Minä neuvon sinua ostamaan minun tulessa puhdistettua kultaani, jotta rikastuisit, ja valkeat vaatteet, joihin pukeutuisit, ettei alastomuutesi häpy näkyisi, ja voitele silmäsi silmävoiteella, että näkisit. Joita minä rakastan, niitä minä myös nuhtelen ja kuritan; niin ole siis ahkera ja tee parannus.[6] Ja nyt rupesi hän sitä selittämään, niin että tupa tulta iski. Häävieraat seisoivat kuin naulatut, pojat pitivät vielä kukin tyttöänsä kädestä kiinni tanssin perästä. Toisistaan katsoivat he pappiin; kuoleman hiljaisuus vallitsi tuvassa. Ja pappi seiso i tuossa hehkuv in kasvoin, huusi ja pui nyrkkiä kirjaa vasten: se oli tuomiopäivänsaarna. Lattia ikäänkuin kohosi niiden kanssa, jotka siinä seisoivat, ja jyrkkäystä alas mentiin. Joka vasaran-isku papin kädestä lankesi niin että kirveli, pappi näki kuinka ihmiset kauhistuivat, kuinka nuo suorat selät kumartuivat, kuinka moni uupui alas penkille ja peitti kasvonsa. Viimein rupesi naisjoukosta kuulumaan itkua ja ähkinää. Mutta pappi pitkitti: "Elämän pitäisi olla rist in tietä, meidän pitäisi seurata Jesuksen jälkiä. Tekivätkö he niin? seurasivatko he tänä iltana Jesuksen jälkiä? luulivatko he hänen kulkeneen leikkilöissä ja tanssiloissa? luulivatko he hänen juoneen itsensä juovuksiin oluesta ja paloviinasta ja hoiperrelleen humalaisena ympäri? Voi, ei! Voi teitä, jos ette käänny! ja voi, voi häntä, joka houkuttelee teitä syntiin, häntä, joka istuu tuolla, pahan omantunnon satuttamana!"

Kaikkien silmät kääntyivät sinne, mihinpäin pappi viittasi. Siinä istui Torger penkillä lumivalkeana ja hampaat yhteen purtuina; viulu oli hänen polvillansa. "Voi häntä, sillä hän on pahain henkien vallassa. Te puhuitte herkkä-uskoisuudessanne ihmisistä, joita metsänpeikot ja noidat ovat lumonneet. Ei, *yksi* ainoa löytyy, joka osaa lumoa ihmisiä, ja se on perkele itse. Ja *tu*o tuolla on lumottu, perkele on niin kääntänyt hänen silmänsä, että hän luulee pahaa viattomaksi ja hyväksi, perkele on niin tunkeutunut hänen sormiinsa, että niitä syhyttää ja kutkuttaa halu päästä jouseen ja kieliin kiinni, se on vääntänyt niin nurin hänen korvansa ja mielensä, että nuo syntiset laulut ja tanssit tuntuvat hänestä soivan kuin Jumalan enkelien äänet. Mutta voitele silmäsi silmävoiteella, että näkisit! Sillä tiedä, sinä sokaistu miesparka, että ennenkuin sinut soitetaan vuoresta kirkonkellolla, ennenkuin sinä lyöt viulusi rikki ja alat viettää hyödyllistä elämää, ennen ei sinulla ole mitään parantumisen mahdollisuutta. Niin, ennenkuin te kaikki heitätte pois leikit ja tanssit ja käännytte siihen, mikä parempi on, ennen ette ole Jesuksen omia. Te olette oksennetut ulos hänen suustansa. Ja muistakaa se, ystävät, että sinä suurena tuomiopäivänä ei kysyt ä kuinka monta tanssia olet tanssinut tahi kuinka monta ryyppyä olet ryyppännyt, vaan silloin kysytään oletko Jumalan lapsi vai et". Samassa löi pappi kirjan kiinni ja meni joutuin ulos; hän ei katsonut oikealle eikä vasemmalle puolelle.

Tuvassa oli hiljaa kuin haudassa. Ei kukaan uskaltanut olla ensimmäinen liikkumaan. Olisi kuullut neulan putoamisen lattialle. Silloin hypähti Torger pystyyn penkiltä.

— Hei, tuokaa tänne ryyppy! huusi hän — ja yksi vielä — ja yksi iso vielä, jolla nielasen papin. Jos minun nyt pitää olla piru, niin tulen myöskin soittamaan sen saatanan hyvästi. Sen sanottuaan hän otti viulun, pani pään kallelleen, silmät kiinni ja rupesi soittamaan. Ja se oli soittoa se! Semmoista ei koskaan vielä oltu kuultu. Se alkoi vienosti, ikäänkuin rukoillen ja valittain, mutta sitte se lyöttihe huimaksi ja nauravaksi polskaksi. Se koveni kovenemistaan, hurjeni hurjenemistaan. Se soi niinkuin syystuuli vonkuu vuorenrotkoissa, niinkuin ukkonen käy ja vyöreet vierivät, ja viimein oli kuin kaikki helvetin henget olisivat päässeet irti ja kiitäneet eteenpäin ruoskilla huiskien; kuului ikäänkuin hädässä olevan voihkaavia huutoja. Ja Torger ei kuullut eikä nähnyt mitään ympärillensä, sillä nyt hän taas oli vuoressa. Ja kaikki pienet pirut tulivat hyppien ja kierrellen taas hänen päällensä, niinkuin ne nauroivat ja nykivät häntä ja tahtoivat aivan syödä hänet: — hoi, nyt hän on kiinni! nyt hän on kiinni! Torger loihe juoksemaan, ne perässä; siitäkös juostiin peräkanaa ylt'ympäri. Torger ähki apua saadakseen, ja silloin hän näki Karin seisovan vuorenhuipulla. Hän pyrki ulos, ulos hänen luokseen; silloin halkesi vuorensenä, ja keskellä halkeamaa seiso i pahahenki leimuavissa vaatteissa. Ja se irvisti Torgeria vastaan ja ojensi karvaiset, kynsillä varustetut kätensä hänen tarttuaksensa ja huusi: hyvä, nyt voit soittaa, pikku poikaseni! — — —

*****

Seuraavana aamuna auringon noustessa istui pappi poltellen aamupiippuansa sen talon puutarhassa, jossa hän oli ollut yötä. Hän ei ollut saanut nukkua ja oli sen vuoksi noussut tavallista aikaisemmin ylös. Hän istui penkillä kaivellen maata kepillensä, ja koira makasi muristen hänen jalkainsa juuressa. Oli kirkas kesä-aamu, aurinko paistoi iloisesti ruohokolle, linnut lauloivat pensaissa, pääskysel lentelivät visertäen katonrajaan ja siitä alas. Oli kuin Jumalan rauha ja armo olisi paistanut seudun päälle. Mutta

ne ajatukset, jotka liikkuvat papin mielessä, eivät olleet lempeitä. Hän ajatteli itsekseen niitä sanoja, joita aikoi käyttää pyhäsaarnassaan, kuinka ne parahiten iskisivät ihmisiin. Västäräkki tuli hyppien ihan likelle hänen jalkojansa, mutta pappi istui synkkänä, huulet huipullaan, mielti ja survasi toisinaan sauvansa kovasti hiekkaan.

Silloin kolisi rattaat puutarhan vierustaa eteenpäin, ja ne ajoivat niin kummallisen hiljaa ja varovaisesti, kuin olisi niissä kuletettu sairasta. Pappi meni pihan puolelle päin. Rattailla makasi jotain peitteen alla. Pappi kysyi mitä se oli. Peite vedettiin pois, ja siinä makasi Torger soittaja kalpeana, aivan kuin kuolleena. Kun hän tunsu raittiin aamutuulen puhaltavan ohimoillensa, heräsi hän, liikahti ja katsoa tuijotti kummastuneena ympärilleen. Silloin hän näki papin kasvot lähellään. Kulki kuin väristys hänen ruumiinsa läpi, nousi toisen käsivartensa nojaan, käänsi kalmankalpeat kasvonsa pappiin päin ja pui hänelle nyrkkiä. Sitte hän taas vaipui alas ja sulki silmänsä — Hän soitti niin kauvan viime yönä sen perästä kuin sinä[7] olit mennyt pois, kuiskuttivat ne, jotka olivat häntä kulettamassa, että meidän vihdoon viimein täytyi repiä viulu hänen käsistään, ja silloin hän kaatui lattiaan ja meni ihan tainnoksiin. Sitte kaasimme muutamia ryyppyjä hänen suuhunsa, vaan hän ei kuitenkaan tahtonut virvota.

— Voi kurjaa miesparkaa, sanoi pappi, katsoa tuijotti uhriansa ja puhalsi savua suustaan. — Katsokoon Jumala armollisesti puoleensa ja antakoon hänen kerran päästä paremmalle tielle.

Kuultuaan ratasten seisahtuvan tuvan viereen tuli Kari ulos. Hän kalpeni nähdessään mitä niissä oli, vaan tointui taas heti. — Pankaa hänet tuvan vuoteesen, niin saatte kiitokset, virkkoi hän. Niin Kari asetti hänet hyvästi makaamaan ja kysyi sitte miehiltä kaikkia, mikä oli tapahtunut. Saatuansa tietää kaikki mitä tahtoi, aina niihin sanoihin asti, joita pappi oli käyttänyt, hän kiitti heitä avusta ja meni tupaan. Hän astui vuoteen pielen viereen, pani kätensä ristiin sen ympärille ja rukoili hiljaa. Sitte hän pyyhkäsi pois kyyneleen silmästänsä, otti kutimensa ja istuutui vuoteen viereen miehensä luokse.

Uudestaan herätessään makasi Torger omassa tuvassansa. Aurinko paistoi sisään maalattua kaappia kohti, Kari istui ja kutoi, pikku poika tallusteli lattialla, kaikki oli paikallaan, aivan kuin ei mitään olisi tapahtunut. Hän katsoi Karia niin kumman kauvan ja ankarasti. Kari ei virkkanut mitään; hän otti vaan pojan ja vei sen Torgerille. — Ota pois poikanulikka! sanoi Torger vihaisesti ja lykkäsi hänen pois luotaan. Tuokion kuluttua peitti hän kasvonsa päänalaiseen.

— Minä olen sekä Jumalan että ihmisten kiroissa, Kari, lausui hän ja rupesi ääneensä itkemään.

— Minä en tiedä siitä mitään, sanoi Kari tynesti ja korjasi irtipäässeensä silmukan.

Torger lakkasi itkemästä. — Sinä kai et ole kuullut mitä pappi eilen sanoi?

— Olen kyllä, mutta papista ei vielä ole tullut Jumala.

— Olen, olen minä pirun lapsi, Kari.

— Älä puhu semmoista roskaa, Torger, mutta nuku vielä vähän, niin keitän sinulle hyvän kahvikupin.

Torger oli vaiti. Tuntui kuin Karin sanat olisivat niin vilvoittaneet hänt, hän oli vakava luonteeltaan ja kaikki meni jokapäiväistä menoaan.

— Sinä joit liiaksi eilen, Torger, sanoi Karin, kaataen hänelle kahvia.

— Niin tein, Kari.

— Se on pahin, mitä voit tehdä. Muistanet kai mitä isäsi sanoi?

— Kyllä minä sen muistan, vaan en ollut omassa vallassani.

— Mitä joutavia, minä kyllä puhun papin kanssa siitä.

— Ethän vain mene papin puheille?

— Menen kyllä, nyt hän kerran saapi kuulla totuuden.

— Oh, Kari! Hän ei saa ottaa sinua pois minulta, sanoi Torger peloissaan.

— Siitä hän kyllä pääsee, vastasi Kari vakavana, hymyili ja puristi Torgerin kättä. Torger katsoi vaimoansa loistavin, uskollisin silmin. Semmoinen oli hän silloin kuin soitti hänet ulos vuoresta kirkonkellolla.

— Kyllä varmaankin on paras että annan soittoniekan viuluineen päivineen mennä menojaan ja ryhdyn johonkin muuhun, sanoi Torger kotvasen kuluttua huotaen.

— Ei suinkaan, sitä sinä et saa tehdä. Jokaisen pitää olla sinä, miksi hän on luotu, ja sinä olet oivallisin soittoniekka Norjanmaassa, sen voin sanoa sinulle, Torger.

— Mutta sinä olit kuitenkin älykkäämpi, kun ryhdyit kirjaan käsiksi, sanoi Torger.

— Niin, sinusta, Torger, olisi tullut hirmuisen vankka pappi, vastasi Kari.

Torgerin täytyi hymyillä.

— Kuulepas, mitä sanon, sanoi Kari. Nyt voit vielä maata jonkun aikaa päivästä, sillä sitä sinä tarvitset, ja aamulla aikaseen lähdet karjan hakuun.[8]

— Karjan hakuun?

— Niin. Gudbrand kävi täällä eilen sinun lähdettyäsi ja tahtoi sinua karjan hakuun, ja minä lupasin puhua siitä sinulle. Tunturilla vähän kuleksiminen tulee virkistämään sinua nyt, ja minä menen papin puheille. Ja puhukaamme tänä iltana totisesti toistemme kanssa.

Torger lähti tunturille ja Kari valmistautui lähtemään pappilaan. Hän oli pyyhkinyt pois kaikki yön varjot hempeällä kädellään, ja Torger oli taas saavuttanut rauhan.

SEITSEMÄS LUKU.

Seuraavana päivänä kun pappi istui työhuoneessaan, koputettiin hiljaa ovelle. — Tule sisään! huusi hän, ja Kari astui huoneeseen. Hänellä oli parhaat vaatteet päällä, valkoista nenäliinaa hän piti kädessään. Hän pysähtyi ovensuuhun, koska pappi istui ja kirjoitti. Vihdoinkin hän nosti päätänsä ja katsoi ovelle päin.

— Tahdotko mitään?

— Tahtoisin mielelläni vähän puhella pastorin kanssa.

— Odota vähän — tee hyvin ja istu niin kauvaksi. Ja pappi rupesi taas kirjoittamaan. Kari jäi seisomaan. Hänen sydämensä oli hytkynyt kovasti hänen astuissaan portaita ylös, mutta nyt se tyyntyi. Hän katseli ympärilleen huoneessa. Tuolla kaapin päällä seisoivat tunteilasi. Seinällä riippui iso taulu, joka kuvasi viimeistä tuomiota; muutoin oli huoneessa hirmuisen paljon kirjoja.

— No, kuka olet, vaimo? kysyi pappi jokseenkin suopeasti, lopetettuaan kirjoittamisen.

— Minä olen Torger soittajan vaimo.

— Vai niin. Pappi pani päähänsä silmälasit, jotka olivat olleet hänen vieressään pöydällä ja katsoa tuijotti kauvan ja terävästi Karia. — Hän on halukas juomaan, sinun miehesi.

— Ei minun tietääkseni, ja minä olen ollut hänen kanssaan naimisissa nyt seitsemän vuotta.

— Hänkö sinut lähetti?

— Ei, mutta minä tahdon pyytää hänelle rauhaa.

— Rauhaa ei kukaan ihminen voi antaa, sitä täytyy hänen pyytää Jumalalta, kun sitä ennen katuu syntiänsä ja kääntyy.

— Sitä minä en tarkoita, vastasi Kari jäykästi. Hänellä olisi rauha Jumalan kanssa, jos hän saisi olla rauhassa sinulta ja sinun apumiehiltäsi.

— Mitä tarkoitat! sanoi pappi, kääntyen tuolillaan ja katsoi suurilla silmillä Karia.

— Minä tarkoitan, että jos hän joutuu onnettomuuteen, niin olet sinä vastuun-alainen hänen hengestänsä, sanoi Kari vapisevalla äänellä.

— Minä en puhu itsestäni, hyvä vaimo, vastasi pappi. Minä olen täällä Herran palvelijana, ja velvollisuus todistaa hänestä voipi joskus tuntua raskaalta.

— Enpä usko sen tuntuvan kovinkaan raskaalta, vastasi Kari rohkeasti, sillä muutoin et suinkaan jaksaisi katsella kaikkea sitä onnettomuutta, minkä olet aikaansaattanut.

Pappi joutui yhä enemmän hämilleen. Niin ei vielä kukaan ollut hänelle puhunut. Hän tekeytyi niin tyyneksi kuin voi ja sanoi: istu puulle, vaimoseni, ja lausu vapaasti mitä tarkoitat.

— Kiitoksia, minä jaksan hyvin seisoakin, vastasi Kari. — Sitä minä tarkoitan, että sinä luulet voitavasi sanoa ja tehdä meille mitä tahdot, sentähden että me olemme talonpoikia emmekä kirjanoppineita. Mutta sen verran näemme kuitenkin, että se, mitä sinä esittelet, ei ole oikeata kristin-oppia.

— No mikäs sitte on oikeata kristin-oppia? kysyi pappi ja ivallinen nauru kuvautui hänen kasvoihinsa.

— Sen tahdon sanoa sinulle, jos et sitä ennestään tiedä, vastasi Kari tyyneesti. — Se on sitä, joka voipi minua lohduttaa ja parantaa. Mutta sinä vaan peljätät etkä heitä paranna. Tässä seudussa oli toisenlaista ennenkuin sinä tulit. Silloin olivat ihmiset autteliaita toisiansa kohtaan ja iloisia — nyt he ovat äreitä, tyyjiä, luulevaisia, nyt juoruavat toisistaan sinulle, nyt moni on *ulkokullattu*, sillä jos sinä uskot niillä olevan tositaroituksen, jotka naukuvat sinun kanssasi, niin erehdyt.

— Minä en ole tullut lähettämään rauhaa, vaan sotaa maan päälle, sanoo Jesus. Tiedä siis että löytyy jotakin, jota kutsutaan kapeaksi tieksi, ja sitä myöten ei kuljeta naurain, leikkien ja tanssien. Jos tällä seudulla oli se onni, ennenkuin minä tulit, että se sai rauhassa tanssia ja mässättä ja peijata, niin kiittäkäämme Jumalaa että siitä on saatu loppu.

— Täällä ei koskaan ole peijattu ja mässätty, vaan pidetty viatonta huvia. Ja vanha pappi puhui usein siitä, että paras mitä täällä alhaalla voimme saavuttaa, on että voimme uskoa kuin lapset ja iloita kuin lapset. Ja Torger ja minä emme koskaan ole olleet niin iloisina ja kiitollisina Jumalata kohtaan kuin semmoisen pyhän perästä.

— Sinä siis tahdot että minä kannattaisin syntiä kainaloista? Että minä saarnoissani kehoittaisin julkiseen syntiin, niinkuin tanssiin ja soitantoon?

— Missä se on kirjoitettuna, että tanssi ja soitto ovat syntiä?

— Se seisoo raamatussa.

— Ei suinkaan siinä, jonka minä olen lukenut. Minun raamatussani seisoo että Jesus kävi häissä ja antoi hääväelle viiniä, kun se oli juonut loppuun sen, mikä sillä oli ollut, ja seisoo sekin että Taavetti tanssi ja oli soittoniekka myös. Ja Martti Lutherus harrasti kovasti soittoa ja samaten moni muu, joka on voinut olla aivan yhtä hyvä kristitty, kuin kukaan täällä.

— Noo — tuo vanha läksy Taavetista — lausui pappi kopeasti; se oli hengellistä tanssia se.

— Oliko se hengellistä tanssia? Seisoo että hän hyppi ja juoksi niin, että se hänen vaimonsa mielestä oli sopimatonta ja että hän häpäisi häntä siitä. Mutta siitäpä rangaistiin vaimoa eikä kuningasta. Ja jos se oli hengellistä tanssia, niin lienee kai tällä seuduin tanssittu hyvin hengellisesti.

— Oletko tullut tänne väittelemään kanssani? sanoi pappi kurtistaen otsaansa.

— En, vaan olen tullut sanomaan sinulle totuuden, sillä sitä ei kukaan uskalla paitsi minä, enkä minäkään sitä uskaltaisi, jollei se tapahtuisi Torgerin tähden. Sinä saatat kyllä olla oppinut ja ymmärtää paljon, mutta ihmisiä sinä et ymmärrä. Sinä tuomitset kaikkia itsesi mukaan ja tahdot että kaikki olisivat sinun kaltaisia. Tätä en usko oikeaksi, sillä niinkuin Jumala ei ole tehnyt kahta lehteä yhdenlaista, niin luulen myöskin yhden olevan luodun yhteen, toisen toiseen. Jos olisit nähnyt miten kätevästi Torger piteli viulua aina pienestä pahasta asti; jos olisit nähnyt miten lapsellisesti iloinen hän oli aina kun oli tehnyt uuden laulun, ja miten hän kiitti Jumalaa ja miten suopea ja hyvä hän oli; jos olisit kuullut hänen soittavan sunnuntaivirttä minulle — niin varmaankin sanoisit että hän on luotu soittoniekaksi, ja silloin et olisi häpäissyt häntä tuolla lailla kuin olet tehnyt.

Kari peitti kasvonsa vyöliinallaan ja rupesi itkemään.

Papin sydämelle kävi nähdä hänen itkevän; hän nousi ylös, tuli Karin tykö ja pani kätensä hänen päänsä päälle. — Vaimo raukka! lausui hän, minä uskon sinun tarkoituksesi rehelliseksi, mutta usein tapahtuu että täytyy kieltäytyä juuri siitä, mihin liha ja veri ovat kovimmin piintyneet, eikä kukaan voi olla luotu syntiin. Sinä tarvitset myöskin saada silmäsi voidelluksi silmävoiteella ja kääntyä.

Kari viskasi päätään. — Sinun ei tarvitse rauhoitella minua, lausui hän kiukustuneena, sillä minä en kerjää armoa sinun käsistäsi, niinkuin kaikki muut. Minä kyllä löydän tien Herran luokse ilman sinua. Mutta sinun, joka saarnaat kääntymystä kaikille muille, tulee ajatella, että kentiesi tarvinnet kääntyä itsekin.

Pappi sekä punastui että kalpeni. — Kenties tahdot minun kääntää, sanoi hän viimein pilkallisesti.

— Sitä en ajattele, mutta minä sanon sen, mikä totta on. Ja kun puhut Jesuksesta, niin kerro että hän siunasi pikkulapsia, että hän ei tahtonut heittää kivellä vaimoa, joka oli tehnyt huorin.

— Ja että hän ruoskalla ajoi ulos ne, jotka saastuttivat hänen huonettansa, ja huusi voi! kaikille niille, jotka luulevat pääsevänsä taivaasen paljaastaan huutamalla Herra! Herra! ja jotka rakentavat huoneensa hiekalle.

Kari tyyntyi, kun pappi otti näin kovasti kiinni. — Minä en tahdo väitellä kanssasi. Sen vaan tiedän, että minut on kastettu ja kasteessa minusta tuli Jumalan lapsi, ja siinä lupasi pappi minulle autuuden sen uskontunnustuksen nojassa, minkä siinä tein, ja luki minulle Jumalan rauhan. Siinä uskossa minä tahdon elää ja kuolla ja sitä rauhaa minä halajan.

— Juuri sitä rauhaa minä sinulle tarjoan, hyvä vaimo, sanoi pappi, — mutta se ei kuulu viulunsoittoon se.

— Kuuluu kyllä, sillä Torger kuuluu viulunsoittoon; kaikki hyvä hänessä on yhteydessä viulun kanssa. Ja sentähden minä rukoilen sinua, älä hävitä meidän kotirauhaamme, älä tee häntä kelpo miehestä heikoksi ihmiseksi.

— Minä olen Jumalalle edesvastauksessa kaikista sieluista hänen seurakunnassansa, sanoi pappi yksitotisesti; minä en voi tehdä eroitusta ihmisten suhteen. — Onko sinulla enemmän sanottavaa.

— Ei ole enempää. Mutta eiköhän vastuun-alaisuus tule raskaaksi?

— Se on minun asiani eikä sinun, vastasi pappi jyrkästi.

Kari lähti. Mutta ison aikaa sen perästä kuultiin papin kävelevän raskain askelin edes takaisin lattialla ja puhuvan ääneen itseksensä.

Torgerin tullessa kotiin nuoritti Kari hänen eväspussiansa ja sanoi: — Nyt täytyy sinun, Torger, lähteä liikkeelle hankkimaan jotakin taloon. Täällä sinun kaltaisesi mies ei voi kauemmin olla, ja minä hoidan torppaa sill'aikaa.

KAHDEKSAS LUKU.

Raskaampaa matkaa kuin Torger nyt kulki, oli hän harvoin kulkenut. Asian laita oli semmoinen, että kun hän oli kotona pirtissänsä ja Karin seurassa, tunsu hän itsensä taas vapaaksi ja onnelliseksi. Karin vahva usko ja tyyni olento vahvisti häntä. Mutta kun hän jäi yksinään, tulivat papin sanat hänen perässänsä. Tuo hetki häissä oli ollut niin hirmuinen hetki, että sitä ei helposti voinut unohtaa. Torgerista tuntui kuin jotakin pahaa tulisi tapahtumaan tällä matkalla. Hän, jolla oli semmoinen kotona olon halu, ei nyt enään saisi siellä olla. Hänestä näytti aivan kuin hän nyt alkaisi pitkää ja raskasta elämätä. Tähän saakka oli ollut päivänpaistetta, onnea ja rauhaa. Tunturilla olivat ajatukset tunkeuneet väkisten hänen mieleensä, jonkatähden hän oli iloissaan kuin pääsi kotiinsa. Kun hän nyt viululaatikko selässä käveli kivikkoa pitkin, tuntui hänestä kuin kalliomöhkäleet olisivat nousseet sumun seasta pystyyn häntä vastaan, ja hänelle muistui mieleen Sylfest ja hänen sukunsa, jonka Herra hävitti maan päältä sentähden, että se oli tehnyt syntiä. Hän ennätti niin pitkälle kuin kuusikkoon. Siinä hän istuutui hirren päälle ja pyyhki hikeä otsastansa. Palaisiko hän kotiinsa takaisin alkaakseen uutta elämää ja raastaakseen käsillensä, niinkuin kaikki muut? Mutta miten silloin kävisi Karille ja pikku pojalle? ne tarvitsevat ruokaa ja vaatteita, eikä hän ole semmoinen työmies, että ihmiset juuri paljon voisivat häntä käyttää. Ei, hänen kyllä vaan täytyi jatkaa viulun soittelemista, ja jos oli totta mitä Kari sanoi, että viulunsoitto oli hänen elämäntutsumuksensa, niin ei siitä voinut tulla synti. Siten hän istui mietiskellen itseksensä; ajatukset juoksivat samaa kiertokulkua. Sitte hän huokasi, nosti taas viululaatikon selkäänsä ja kävellä letusteli eteenpäin. Hän kulki tuon tuostakin sivu talon, missä hän ennen oli ollut tervetullut vieras. Nyt hän ei uskaltanut astua huoneesen pyytämään herakuppiakaan. Seutu oli nyt perkattu puhtaaksi kaikesta liasta, ja hän oli se likainen, joka vielä oli ulos la'astava. Senpätähden hän nyt olikin pakoretkellä.

Tämä synkkämielisyyys vaivasi häntä, kunnes hän pääsi tuolle puolen tunturin naapuripitäjänsä. Siellä oli laajempi tila ja huokeampi hengittää, ihmiset olivat ystävällisempiä; nyt hänen täytyi koettaa

mennä eteenpäin; hän ei enää voinut palata takaisin. Pian saatiin tietää Torger soittajan tulleen pitäjäänsä, ja ihmiset kilvan kokivat saada hänet käsiinsä. Torger kuuli vanhan kai'un viulussansa; se ilo, minkä hän toi ympärilleen, vaikutti hänelle hyvää, ja hän ansaitsi rahaa. Oli kuin koti-olojen muistot nyt olisivat häntä kiihoittaneet panemaan kaiken voimansa soittoon; ihmiset saisivat silloin kuulla, että hän oli luotu juuri siihen eikä mihinkään muuhun.

Niin tapahtui muutamana päivänä että hänelle tuli sana kirjurilta, joka kutsui häntä luoksensa; siellä oli eräs vieras mies, joka tahtoi häntä puhutella. Viulu piti hänen ottaa mukaansa. Hän vietiin kirjurin vierashuoneeseen, ja siinä istui tuo muukalainen puhellen naisten kanssa. Hän oli vahva- ja suoravartaloinen mies, vilkkuvat silmät päässä ja hymy huulilla. Torgerin huoneeseen tullessa hän hypähti seisalleen tuoilta. — No, — kas tuossa on mestari-soittaja, — nyt pitää sinun soittaa minulle, sillä minäkin olen soittoniekka! Torger katsahti häneen. Mikähän tuo lienee? Hän otti viulun kotelosta ja pyysi saadakseen jakkaran, sillä semmoisella hän oli tottunut istumaan. Ja nyt hän soitti ensimmäisen laulun. — Hyvä! hyvä! huusi vieras taputtaen käsiänsä. — Enemmän, enemmän. Ja Torger soitti "Pohjoisvuonolaisen".

— Oletko itse tehnyt tuon? kysyi vieras. Ei hän ollut sitä tehnyt.

— No, soitappas joku, jonka itse olet tehnyt, pyysi hän. Torger vähän ujosteli. — Saat kuulla "Koskenhaltijan", sanoi hän. Ja hän soittamaan "Koskenhaltijata". Mutta nytkös kädet tulivat liikkeeseen! Hän ei voinut pysähtää; yksi laulu ja polska soljahti toiseensa ja viimein mennä viipotettiin "Karipolskaa" — jossa koski, vuori, joen pauhina, koto ja hän, joka oli soittanut hänet irti kirkonkellolla.

Vieras istui aivan kuin kiinninaulattuna. Viimeisen jousenvetämän kaikuessa hyppäsi hän ylös, kiiti Torgerin tykö ja puisti häntä molemmista olkapäistä. — Mutta onhan se verratonta! oletteko Te kuulleet semmoista ennen? ja hän kääntyi toisiin päin. — Se on tuota luontoperäistä, tuo ihmesävel, tuo kosken ja metsän pauhu ja kohina — minä en saa sitä koskaan, en koskaan, vaikka opettelisin sata vuotta. Kuinka vanha sinä olet?

— Kolmenkymmenen.

— Ja sinä olet itse opetellut soittamaan?

— Isäni minua opetti, ja hän oppi isältänsä; me olemme olleet soittajia niin kauvan kuin suku muistaa.

— Ei, mutta pitääkö sinun vaan kuleksia täällä maakylissä ja soittaa häissä ja kemuissa — sehän on aivan hullua. Sinun täytyy lähteä ulkomaille! — etkö koskaan ole sitä ajatellut?

— Enpä juuri voi sanoa sitä. Minä en usko voivani tulla kummemmaksi kuin olen.

— Ho hoo — kyllä voit tulla kummemmaksi! Tuokaa tänne viuluni. Nyt minä soitan. Ja hän sai viulun; Torger katsoa tuijotti sitä; semmoista viulua hän ei ennen ollut nähnyt. Se oli niin sievä, että kiilteli pitkän matkan päähän.

— Mikä mies sinä olet, jos uskallan kysyä? sanoi Torger.

— Nimeni on Ole Bull, oletko kuullut puhuttavan hänestä?

Torger katsoi häntä suurilla silmillä. — Ei, oletko sinä Ole, sinä? Luulisinpa kait kuulleen puhuttavan sinusta!

Ja Ole Bull soitti. Hän soitti "Pajallakäyntiä", ja hän liitti siihen lauluja ja kansansäveleitä, toisinaan itkeviä, toisinaan nauravia. Torgerin suu aukeni yhä enemmän, silmät tulivat yhä kiiltävämmiksi ja isommiksi, ja Ole Bullin vetäissä viimeistä jousenvetämää istui hän aivan kuin kivettyneenä katsoa tuijottaen häneen. Käsin hän piti viulunkaulasta kiinni, ja kyynel tuli vierien ja tipahti hänen syliinsä. Ole Bull rupesi soittamaan uutta nuottia. Se oli niin valittava, se oli hädässä olevan rukous, ja itku valui rukoukseen ja murhe suli säveliin. Kyyneleet vuotivat alas Torgerin poskilta: hän ajatteli itseänsä. Tuntui kuin jää hänen sydämensä ympärillä olisi sulanut, kuin kivi olisi vieritetty pois. Nyt älköön kukaan tulko sanomaan että sävelet ovat perkeleen laitoksia!

Silloin veti Ole Bull pitkän jousenvetämän — ja siihen soitto loppui.

— No, mitäs pidät minun soitostani? sanoi hän.

— En uskonut ihmisen voivan soittaa sillä lailla, vastasi Torger aivan kalpeana.

— Haluttaako sinua soittaa niin? tahdotko lähteä mukaani ulkomaille? kysyi Ole Bull. — Se tapahtuu viime tiukassa, vaan vielä se voipi onnistua.

Torger katsoi niin kummallisesti häneen ja sanoi sitte: — hm — sinä kait teet minusta pilkkaa vaan?

— En suinkaan; se on minun totinen tarkoitukseni, sanoi Ole Bull. — Ihan päivälleen viikon päästä lähdän täältä. Silloin voit yhtyä minuun täällä, minä kustannan matkasi. — Hän on nero, sanoi hän samassa kuiskaten kirjurille, — olisi vahinko, jos hän jäisi tänne maatumaan. Jos norjalaisesta säveltaiteesta on tulossa jotakin, niin ovat juuri tuommoiset ne, joiden se on luotava.

Torgerista tuntui kuin hän olisi nostettu maasta kohoksi.

Tunturi vaipui alas, sumut halkesivat ja hän katseli laajaa päivän valaisemaa seutua. Sinne johti hänen elämänsä tie tästä lähtien. Hänen mieleensä johtui silloin yht'äkkiä Kari, koti, pieni Jon. Pilvi peitti auringon.

— Minulla on vaimo ja lapsi, sanoi hän tyynesti.

— Kyllä emme unhota niitä, sanoi Ole Bull, — Kun nyt lähdet minun mukaani kaupunkiin, niin saat yhdessä kanssani soittaa soittajaisissa, ja silloin sinä ansaitset sata taalaria illassa, sen sijaan kuin nyt saat kolme.

— Ethän vaan puhune totta, tiedän mä, sanoi Torger kiiltävin silmin. — Jumala sinua siunatkoon! Hän astui esiin ja suuteli Ole Bullin kättä.

— Ja nyt pannaan kaikki tyyni jotakin Torgerin viuluun — olkaa niin hyvä, kirjuri — ja te myös, sanoi hän naisväelle. He nauroivat ja tulivat tuomaan lanttiansa, ja Ole Bull pani sinisen setelin.[9] Torgerin silmiin nousi kyneleet paljaasta ilosta; hän kävi jokaista kiittämässä. — Ja siis saan nyt heti mennä kotiin jäähyväisille.

— Niin, mene vaan, ja sitte kohtaat minua täällä päivälleen — päivälleen — muista se!

— Sen minä kyllä tulen muistamaan.

Niin kepeä jaloistaan Torger ei ollut ollut sen päivän perästä, jona hän lähti kotiin Karia kosimaan. Hän pikemmin juoksi kuin käveli. Hän jokelti ja lauleli kävellessään metsän läpi tunturille. Päästyään sen selänteelle, täytyi hänen vähän huo'ata. Hän istui sammaltuneelle kivelle ja otti esiin viulun. Hän soitti morsiusmarssia. Nuorta elämäntoveriaan soitti hän kirkolle. Vaan tuntuipa kuin säveleet eivät soisikaan siellä ylhäällä; hän katseli viuluun ja lykkäsi uudestaan — ei. Sitte hän pani sen koteloon takaisin. — Se on paljasta poikanulikan soittoa kaikki tyyni. Nyt minä en koske viuluun, ennenkuin se ääntää niinkuin Ole Bullin viulu.

Hän tuli juosten Karin tykö, niin että tämä oikein hypähti seistessään puuropataa hämmentämässä.

— Nyt minä en enään kelpaa soittajaksi, Kari, sanoi hän viskaten viululaatikon vuoteelle; uh, minä olen kävellyt itseni oikein hikeen.

Kari näki hänen hymyilevät kasvonsa, hän ei voinut sovittaa niitä yhteen hänen sanainsa kanssa. — Mikä pappi on sinulle nyt saarnannut? lausui hän.

— Se oli Bull, nyt olen kuullut Ole Bullin soittavan, näetkös.

— Ethän vaan puhune totta?

— Ihan totta, ja sinä et koskaan ole kuullut semmoista! Eikös ollut aivan kuin linnut olisivat laulaneet, ja sitte tultiin majalle ja silloin oli vielä varhainen aamu, ja sitte laskettiin karja irti, ja selvään kuului karjankello, ja paimenpojat toittottivat torvea toisillensa, ja sitte tuli soittaja heiluttaen viuluansa ja soitti polskan, ja paimenpiiat tanssivat ja nauroivat, ja matkamies tulla rymysi matkalaukkuineen ja asettui takkavalkean ääreen, ja sitte hän lauloi ja kertoi heille kaikellaisia kertomuksia — totta tosiaan, sinä et elämässäsi ole kuullut semmoista. Ja hienot sävelet, ne olivat ihan kuin makeita, jotta niitä olisi voinut maistaa, ja vahvat olivat niin pyöreitä, että niitä olisi voinut vierittää pitkin lattiata.

— Mutta hän ei piisaa sinulle, Torger, kun sinä soitat "Koskenhaltijata".

— Ohoi, onko se minkäänlaista se! Olisit vaan kuullut hänen soittavan. Minä olen ihan kuin pikku poika hänen rinnallansa. Nyt tuntuu minusta etten saa viulustani muuta kuin vinkunaa ja kitinää. Ja minä ymmärrän siitä viis. Minun lauluistani puuttui aina jotakin, jota en saanut viulusta irti niin, kuin olin sen ajatellut. Ja nyt minusta tuntuu siltä kuin en olisi saanut juuri mitään irti. Mutta hänpä sai irti, hän; hän ikäänkuin aukasi tien kaikelle sille raskaalle, mikä oli minussa, ja minä tulen sen oppimaan, minä myös.

— Minun mielestäni sinä, Torger, olet hyvä semmoisenasi.

— Ei, näetkös, minusta pitää tulla parempi, minusta pitää tulla niin hyvä, että itse pappi lähtee tanssimaan kuullessansa minun polskojani. Sillä tiedätkö mitä hän sanoi, Kari?

— No?

— Hän kysyi tahdonko matkustaa hänen kanssansa ulkomaille oppimaan; hän lupasi kustantaa koko matkan.

Kari kalpeni. — Sehän vaan ei liene mahdollista.

— On kyllä, siitä saat olla varma, siliä minä olen nero, jonka pitää päästä eteenpäin, sanoi hän, vaikka olen melkein liian vanha.

— Sen minä kyllä ennen tiesin, Torger, että sinussa on jotakin erinomaista.

— Täällä, näet, ei kelpaa olla, sillä täällä vaan on oman itsensä nojassa.

— Ja sinä suostuit tarjoomukseen?

— Minä sanoin ensin tahtovani puhutella sinua ja valmistautua matkaan. Mitä sinä nyt ajattelet, Kari.

Kari ajatteli eteensä. Hän näki itsensä yksinänsä pitkinä talvi-iltoina; hän näki itsensä kärsivän ja ponnistelevan oman sekä poikansa elatuksen eteen.

— Tässä ei ole muuta kuin yksi asia ajateltavana, sanoi hän hiljaisesti. — Mene sinä Jumalan nimeen, minä kyllä pidän huolta itsestäni ja lapsikakarasta.

— En minä nyt kuitenkaan semmoisella mustalaisen tavalla pötki sinusta tieheni. Kas tässä aluksi. Hän pani pöydälle kaikki mitä oli ansainnut matkallansa. — Ja hän sanoi ottavansa minut mukaansa kaupunkiin, ja siellä minä ansaiten sata taalaria illassa, sensijaan kuin nyt ansaiten kolme, sanoi hän, ja ne minä lähetän sinulle kaikki tyyni.

Karin silmiin tuli kyyneleet. — Tämä on jo liian paljo. Jumala on hyvä meitä kohtaan ja nyt selkiää taivas sinullekin, Torger. Nyt kait et enään epäile olevasi luotu soittajaksi?

— En nyt epäile — ja minä tulen soittamaan ja minä tulen tekemään lauluja; niitä tuntui rupeavan tulemaan väkisten, kun kuulin hänen soittavan.

Hyvissä ajoin lähti Torger matkaan. Hänellä oli aika eväspussi selässä, paras nuttu päällä ja uudet saappaat jalassa. Torgerin mieli oli niin täynnä kaikkia niitä suuria, jotka häntä odottivat, että eronhetki ei kovin vaikuttanut häneen. Kari koki tukehuttaa itkuansa, vaan kun hän, seisossaan kynnyksellä poika käsivarrella, näki miehensä reippaasti ja ilolla mielin kävelevän mäkiä alaspäin, niin hänen täytyi istua kynnykselle ja itkeä ääneensä. Sitte hän kiitti Jumalaa kaikesta ja rukoili onnea Torgerille.

Kaikki kävi hyvin, kunnes Torger pääsi tunturille. Silloin nousi niin sakea sumu, ettei hän nähnyt omaa kättänsä. Torger arveli kaikissa tapauksissa löytävänsä tien, mutta vaikka hän yhä käveli ja käveli, ei hän kuitenkaan tullut ihmis-asunnoille. Torger huomasi ettei ollut muuta varaa, kuin asettua yöksi tunturille ja kärsivällisesti odottaa, kunnes sumu haihtuisi. Hyvä eväspussi hänellä oli ja valkeata voi hän tehdä katajiin. Sitten hän istui ja odotti.

Aamupuoleen yöstä oli sumu yhtä sakea, ja Torger katseli kaikille puolin ympärilleen, huomatakseen missä oli. Nyt hänen täytyi lähteä matkaan, jos ei tahtonut myöhästyä. Hän käveli umpimähkään, kunnes peräti väsyi. Silloin sumu haihtui, ja hän huomasi missä oli. Hän oli kävellyt ympäri ja pohjoiseen päin, kun olisi pitänyt mennä etelään. Nyt hän olisi tullut sivulaaksoon, ja mahdoton oli ennättää ajoissa perille. Niinkuin henkensä edestä juoksi nyt Torger eteenpäin itku kurkussa ja viululaatikko selässä. Likamärkänä hiestä ja niin väsyneenä, että tuskin jaksoi seistä, tuli hän perille kirjurin taloon.

— Niin — nyt tulet liian myöhään. Bull lahti hyvän aikaa sitte; hän odotti sinua niin pitkään kuin voi.

Torger oli vaipua maahan. Mihin hän matkusti? ähkyi hän puoleksi ääneensä.

— Italiaan.

— Onko sinne pitkälti?

— Ensin mennään monen pitäjän läpi, sitte ison meren yli ja sen perästä monen vieraan maan halki.

Torgerin täytyi pidellä kiinni ovipielestä.

— Mutta tämä oli kai kuitenkin parasta Torger, sanoi kirjuri; ei ole kovin hyvä matkustaa vieraissa maissa, näetkös, ja sitä paitse sinä olet liian vanha ruvetaksesi käymään oppia nyt enään. Sinä et olisi kestänyt kaikkea sitä taistelua ja vaivaa, ja olisit tullut kovin paljon ikävöimään kotiisi.

— Niin kai taitaisin tehdä, kuiskasi Torger lumivalkeana.

— Mitä? pyörrytkö? huusi kirjuri kauhistuen.

— Minä juoksin liika kovasti, sanoi Torger. — Ei siitä mitään, kyllä pian toinnun. Niin, niin, jää hyvästi ja kiitoksia ilmoituksesta.

Torger astua hoiperteli ulos ovesta, kirjuri seiso ikkunassa ja katsoi hänen peräänsä. — Voi mies parkaa! hän käy säälikseni! sanoi hän ja meni kirjoitushuoneeseensa.

Torger kulki luhan sivu; sen ovi oli auki.

Hän astui sisään ja heittihen heiniin maata. Kuinka kauvan hän siinä makasi, sitä hän ei tiennyt. Hänen korvansa kumisivat, hänen silmiänsä huimasi, hän ei voinut itkeä — elämänoppi, tulevaisuus, kaikki oli kadotettu, murskaksi mennyt. Päästyään omaan valtaansa hyppäsi hän ylös, otti viulun ja tahtoi lyödä sen seinää vasten. Hän oli jo nostanut sen lyödäksensä, vaan sitäpä hän ei ollut mies tekemään. Hän vaan viskasi sen kädestään, heittihen mahallensa ja peitti päänsä heiniin.

YHDEKSÄS LUKU.

Kolme viikkoa tämän päivän perästä tuli muuan tuttu mies toiselta puolen tunturia Karin luokse. Tervehdittyään ja puheltuaan sanoi hän, kun jo oli pois lähtemäisillänsä: sinun täytyy tulla katsomaan miestäsi, Kari, hänen laitansa näyttää surettavalta.

Se mitä Karilla oli kädessä, putosi maahan. — Eikö hän ole matkustanut? kysyi hän.

— Ei, hän hoipertelee humalassa melkein joka päivä talosta taloon siellä kylässä.

Silmänräpäyksessä Kari käsitti kaikki mitä oli tapahtunut. Hän nousi paikalla ylös, otti ruokaa nyytiin, satoi pojan selkäänsä ja lähti astumaan. Päästyänsä tunturin tuolle puolelle, rupesi hän etsimään miestänsä. Hän kulki kysellen talosta taloon; viimein hän löysi hänet muutamasta ladosta. Siinä hän parast'aikaa nukkui kalpeana ja hermotonna. Hän viskautui hänen päällensä: — Torger, Torger! johan minä viimeinkin sinut löysin!

Torger hypähti ylös. — Sinäkö se olet, Kari? älä tule minua likelle, minä en ole sinun arvoisesi.

— Oh, älä puu tuommoista, Torger! kas tässä on pieni poikasi.

— Älä anna hänen koskea minuun. Tiedätkös, minä olen hoiperrellut täällä kylän juoppona. Ja Jumala tiesi kuinka kauvan olisin sitä tehnyt, jos et sinä tullut. Oi että tulit, oi että tulit!

— No, nouse nyt ylös, Torger, saamaan vähän ruokaa. Sitte mennään kotiin, ja kaikki muuttuu hyväksi jälleen, sanoi Kari koettaen nostaa häntä ylös.

— Eipähän, ei tule hyvä enää koskaan, minä olen lumottu, Kari, pahat henget ovat minut lumoneet. Nyt lipsahti viimeisen kerran, ja minä en koskaan pääse irti, minä olen kadotuksen oma. Ja Torgerin pää vaipui vaimonsa syliin.

Kari silitteli hänen tukkaansa, poika painautui äitiinsä kiinni ja katsoi häntä kummastuksella.

— Olisit heti tullut kotiin minun luokseni, Torger, sanoi hän.

— Sitä en ollut mies tekemään, minä häpesin sekä sinua ja poikaa, että koko maailmata. Tekipä melkein mieleni tehdä loppu itsestäni.

— Kyllä minä hyvin ymmärrän sen. Ja sitte täytyi sinun ryhtyä viinaan kiinni saadaksesi voimaa unhottamaan jo soittamaan.

— Ei, ymmärrätkö sen, Kari? Herra ymmärrätkö sen? sanoi Torger, taas kohottaen päätänsä. — Niin, näetkös, kun juon, niin tuntuu kuin tulisin niin rajuksi ja huimaksi; minulle kaikki näyttää niin isolta ja vahvalta, niinkuin näkisin unta, ja silloin minä uskallan ryhtyä siihen käsiksi, ja silloin osaan soittaa;

muuten tulee paljasti sotkua. Mutta se on syntiä, minä tiedän sen; minä turmelen sillä itseni.

— Tuo tapahtuu vaan niin kauvan kuin olet noin surumielisenä, Torger. Kun tynnyt, ja kaikki tulee vanhoillensa niin ei sinun enään tarvitse juoda. Ei kaikki soittoniekat juo; Ole Bullkaan ei juo.

— Niin, se on sentähden, että hän on ehtinyt perille, mutta minä en koskaan pääse perille, en koskaan, sillä minä olen siihen liian vanha, sanovat ihmiset. Ja siten täytyy minun juoda, jos minun on soittaminen. Sentähden pitää sinun, Kari, polttaa viulu, sillä minussa ei ole siihen miestä, tahi kätkeä se niin, etten sitä enää ikään näe. Se se on minun turmioni.

— Niin kai, tuosta kyllä voimme puhella tiellä, sanoi Kari.

— Ja sitte minä alotan uuden elämän ja koetan päästä kunnolliseksi ihmiseksi. Ja sitte sinun ei tarvitse minun tähteni hävetä, Kari.

— Sitä en vielä koskaan ole tehnyt, Torger.

— Oi, sinä olet niin hyvä, niin hyvä. Jos ei minulla olisi sinua, niin tulisi minusta pian loppu. Ja sinä olet ainoa, joka minua ymmärrät.

Kari otti häntä kädestä kiinni; sitte hän pani pojan hänen selkäänsä, itse otti hän viululaatikon, ja nyt mentiin taas kotiinpäin.

Kari näki, että Torgerilla tällä kertaa oli tosi tarkoitus, kun ei tahtonut nähdä viulua. Sentähden hän kätki sen eräesen kaappiin, jonka avain oli hänellä itsellään, eikä puhunut hänelle viulusta sanaakaan. Torger tarjosi itseänsä heinäntekoon, vaan ei ollut ketään, joka olisi hänestä huolinut; he tiesivät ennestään, että hän oli melkein kelvoton. Vihdoinkin hän sai työtä 40 äyristä päivässä talon ruo'assa. Ensimmäisinä päivinä meni työ jokseenkin, mutta sitte tuli loppu. Parastaikaa niittäissänsä jäi hän viikate kädessä töllistelemään. Toiset osoittivat häntä sormillansa ja nauroivat. He eivät tieneet Torgerin näkevän näkyjä, kuulevan sävelien surajavan ympärillään. Pian he saivat hänestä sananparren: "tekee työtä kuin Torger soittaja", kun työ meni kovin hitaasti ja vähin erin. Torger tuli tyytymättömäksi ja raskasmieliseksi. Tuntui kuin tämäkin tie tukkeutuisi hänen edessään, ja se oli ainoa, johon hän saattoi turvautua; sillä viuluun hän ei enään tahtonut ryhtyä; sen hän oli päättänyt. Hän ei vaan osannut käsittää miten se vähä, minkä hän ansaitsi, riitti heidän elää; mutta Kari sen kyllä käsitti. Hän istui ja neuloi ja päivillä hän kehräsi, saatuansa kodin siivotuksi ja elukat ruokituksi. Mutta Torger sitä ei tiennyt. Hänen huoneessa ollessa asettui Kari aina takan ääreen ja laulaa hyrätteli, ja Torger luuli saavansa lisää ahkeroinisen rohkeutta kun näki kuinka helposti kaikki kävi Karilta.

Vielä oli yksi seikka, jota Torger ei tiennyt, ja se oli se, että Kari aina Torgerin poismentyä otti viulun sen piilopaikasta ja antoi pikku Jonille. — Nyt saat, Jon pyrkiä yhtä hyväksi soittajaksi kuin isäsi on, sanoi hän, ja poikaressu otti viulun ja rupesi kihnuttamaan. Mutta viulu oli iso ja raskas, jonkatähden hänen täytyi nojata sitä lattiaa vasten, ja ottaa jousi keskeltä kiinni. Sitte äiti neuvoi häntä asettamaan sormensa oikein, sillä sen hän muisti niiltä ajoilta, jolloin hän itse opetteli, eikä kauvan viipynytkään, ennenkuin poika osasi soittaa kaikki ne laulut ja lapsenrallatukset, jotka äiti iltasilla hänelle lauloi.

Pitkä aika kului tällä tavoin, ja Torger synkistyi päivä päivältä synkistymistään. Hän huokaili niin syvään penkillä istuessaan. Silloin Kari muutamana pyhä-aamuna viulu kädessä tuli hänen luoksensa. — Soita nyt pyhän virsi minulle, niin olet hyvä, sanoi hän tynnyesti.

Torger katsahti häneen ja otti hiljalleen viulun. Hän piti sitä kotvan aikaa kädessänsä, sitte hän viimeinkin kohotti jousta. Ja hän soitti virren ja vieläpä toisenkin, mutta sitte hän kiepsahti harhatielle. Sävel yhtyi säveleeseen, ei hän enää tiennyt mitä soitti. Kari istui vuoteen-laidalla ja kuunteli; pikku poika makasi isänsä edessä ja katseli ihmetellen kuinka nopeasti hänen sormensa liikkuivat. Torger soitti yhtä mittaa puolille päivin; silloin Kari meni ja otti häneltä pois viulun. — Nyt kätkemme sen taas joksikin aikaa, virkkoi hän. Silloin kallisti Torger päänsä pöytää vasten ja itki.

Muutamana päivänä tullessansa odottamatta kotiin näki hän pojan seisovan varpaillaan jakkaralla ja kurottaen hakemaan jotakin kaapista. — Mitä sieltä tahdot? sanoi Torger kovasti.

— Viulua! ännkäsi poika.

— Kyllä minä sinulle näytän, jos kosket viuluun, sanoi Torger, nosti hänen alas ja ravisti häntä.

— Äiti sanoo että minusta pitää tulla yhtä hyvä soittaja kuin sinä olet, sanoi pikku Jon nyhkyttäin.

— Mikä nyt on? sanoi Kari, joka samassa tuli navetasta huoneeseen.

— Ethän vaan opeta pojalle tätä pirullisuutta? sanoi Torger.

Kari ei vastannut, otti vaan tyynesti viulun kaapista ja antoi sen pojalle. — Nyt saat näyttää isällesi kuinka vankka sinä olet, sanoi hän, ja poika istuutui kihnuttamaan, "vasikka tuli pojan luo ja lehmä äitin luo".[10]

Torger tunsu aivan hyvin koko kädenryhdin omasta lapsuudestaan. Hän meni pojan luo ja tempasi viulun hänen kädestänsä. Siitä Kari vihastui, ja se oli ensi kerta, jolloin Torger näki hänet suutuksissa. — Häpeä vähä, Torger, menetellä tuolla tavalla! Kun sinä viskaat pois sen, mikä sinussa parasta on, niin ei ole muuta kuin kohtuullista, että poikasi ottaa sen korjuusen. Ja jos Jumala on hänet soittajaksi määrännyt, niin hänestä se tulee.

— Eikö sinusta ole siinä kyllä, että täytyy kärsiä tällaisista, kuin minä olen, vastasi Torger; — pitääkö meidän vielä lisäksi vetää ainoa poikamme tähän onnettomuuteen?

— Näytä nyt järkeäsi, Torger, sanoi Kari. — Niin kauvan kuin voipi sinun sukuasi muistaa, on siinä ollut soittajia, eikä kukaan tiedä heidän olleen onnettomia. Paikkakuntalaiset ovat olleet ylpeitä heidän tähtensä, kunnes pappi tuli noine uusine oikkuineen. Etkä sinäkään, Torger, ole ollut onneton koko elämäsi, sen väittäminen on sinulta kiittämätöntä. Etkö muista kuinka sinä nuorena viuluinesi samosit kaikki maat ja metsät? etkö muista kuinka onnellinen olit kun ensimmäisiä vuosia olimme naimisissa, ja aina siihen asti, kunnes uusi pappi tuli? Kuinka hyvältä sinusta tuntui että osasit soittaa, silloin kun menetimme pienen tyttömme? sinä sanoit sen helpottavan rintaasi; entäs sitte pyhä-illat leikkimäellä? Niin, sinulla on ollut sangen monta hyvää aikaa, kuule Torger, joista sinun tulisi kiittää Herraa.

— Mutta hepä eivät kokeneet sitä mitä minä nyt koen, ei isäni eikä kukaan niistä toisista, sanoi Torger. — Luuletko minulla olevan vähemmän halua soittamiseen nyt kuin ennenkään? Kun kosken viulunkieliin, tuntuu kuin sormia polttaisi, mutta ne liekit, ne ovat helvetinliekkiä, jotka hiipivät kieliä ylöspäin. Nyt olen saanut silmäni voidelluksi silmivoiteella.

— Sen silmivoiteen voit huoletti lähettää papille takaisin, vastasi Kari tyynesti. — Ei, sinun kohtalosi on pidellyt sinua kovissa kourissa, Torger, ja sinä olet ollut liian hento sitä vastustamaan, se on koko asia. Se ei ole onnettomuus että olet soittaja, vaan se, että sait näköpiiriisi jotakin korkeampaa ja rupesit haluamaan suurempia kuin nuo muut, vaan et saanut tilaisuutta päästä niiden perille. Sinun olisi pitänyt päästä täältä liikkeelle ennemmin. Mutta jos sinä pääsit liian vanhaksi, niin meidän poikamme ei pidä siksi päästä, ja se se on, jota meidän nyt tulee harrastaa: saada hänet ehtimään perille. Sillä soittajaksi hän on luotu ja siksi pitää hänen päästä, ja hänellä ei ole sitä levottomuutta kuin sinulla, hän on tyynempi ja syvällisempi; hänen tulee saavuttaa se, jonka saavuttamista sinä uneksit.

Torger seiso pidellen kiinni tantarista, hänen rintansa huokui; hän meni joutuun ulos sanaakaan sanomatta.

Pari kuukautta oli kulunut ja talvi tuli. Ensimmäinen lumi oli jo ilmestynyt vuorten huipulle. Torger oli ollut niin synkkä viime aikoina, että Kari oli kovin huolissaan. Hän aina hiipi hänen perässään, kunnes Torger pääsi kosken sivu; hän näet pelkäsi Torgerin syöksevän siihen. Hän seisahtuikin usein katselemaan alas koskeen tahi istuutui myllyn alapuolelle, missä oli uneksunut onnellisimman laulunsa. Mutta aina hän meni hiljaisena eteenpäin. Kari tiesi, että elämä likiseudun taloin asukasten kanssa ikäänkuin tukehutti Torgeria ja joka päivä verestytti papin kirouksen; hän tiesi että häntä koetettiin kääntää, vaan sille ei hän mitään voinut. Sai mennä niinkuin tahtoi.

Muutamana aamuna hänen herätessään oli Torger poissa. Kari oli yöllä istunut niin kauvan työnsä ääressä, että nukkui sikeästi eikä herännyt Torgerin noustessa. Ahdistus sydämessä hän juoksi ulos aikoen mennä koskellepäin. Silloin hän näki poikansa istuvan itkien lattialla. — Äiti, viulu on poissa, sanoi hän. Kari repäsi auki kaapin oven; tosiaankin, se oli poissa, ja jousi ja viululaatikko myös. — Jumalan kiitos! Viulun on isäsi ottanut, sanoi hän, hän kyllä tulee takaisin kun joutuu.

— Mutta nyt minä en saa soittaa.

— Hiljaa, poikaseni, äiti kyllä keksii neuvon siihen. Samassa toi Kari Torgerin lapsenviulun. — Kas tämän saat sinä, ja äiti menee kauppamiehelle tänään ostamaan siihen uudet kielet.

Talvi oli kulunut pitkältä, vaan Torger ei ollut kotiutunut. Kari ei ollut peloissaan hänen tähtensä. Niin kauvan kuin hänellä oli viulu, tiesi Kari ettei mitään häntä vaivaisi, kun hän vaan voisi pysyä viinasta erillään. Sinä talvena sai Kari kokea miltä tuntuu leskenä ja yksinänsä pienen lapsen kanssa oleminen. Mutta hän ei ollut se, joka olisi pyytännyt keltään apua tai valittanut. Päinvastoin — jos joku pistäytyi hänen luoksensa, näytti hänestä Kari niin tyytyväiseltä kaikkeen, ja aina hänellä oli maitopisara pöydälle panna. Puhdasta ja hyvästi järjestettyä oli kaikki pirtissä. Mutta sinä talvena voi usein nähdä Karin tulevan vetäen raskasta kelkkaa perässään vuorten ja mäkien yli. Köysi oli hänellä silloin käärittynä molempain olkapäiden ympärille, ja pieni, vilunsininen poika isot lapaset kädessä lykkäsi perästä. Hän oli käynyt metsästä puita hakemassa. Semmoista ei kukaan olisi voinut ennustaa rikkaan

Sylfestin tyttöpuolelle. Jokaisen näpillisen jauhoja ja joka suolanokareen, joka heillä oli ruokaan pauna, kantoi tahi veti hän kotiinsa. Kyläläiset pitivät häntä kelpo vaimona. Mutta olihan kaikissa tapauksissa melkein kuin synti auttaa häntä, sillä hän se piti miestänsä leveällä tiellä. Sen ainakin pappi sanoi. Hän oli tahtonut puhutella häntä pari kertaa sen perästä, kuin kuultiin Torgerin luopuneen viulustansa, mutta Kari oli häntä väistänyt. Viimein ihmisten hyvä sydämenlaatu sai heissä valtaa, ja eräänä päivänä tuli Gudbrand Alimäki[11] halkokuorman kanssa Karin pirtille, ja Marit Lihein lähetti potaatia, mutta Kari ei saanut virkata siitä kenellekään mitään. Hän olikin niin siivo pitää työssä, niin puhdas ja kätevä, ja niin sukkela saamaan kaikki pois käsistänsä. Eikä nähty muuta kuin että hänkin luki ruokasiunauksia ja iltasilla mielellään oli mukana virsiä veisaamassa. Eikä hän kylässä ollessaan laulanut isänmaallisia lauluja tahi muita hullutuksia.

Maaliskuu oli kulumassa kun Torger palasi kotiinsa. Hän tuli hiljaisena huoneeseen, laski viululaatikon selästään ja sanoi haikeasti: — Nyt on pitänyt minua tuokion vuoressa taas, mutta nyt luulen voivani olla ihmisiksi jonkun aikaa. Saat kätkeä viulun. Kari ei sanallakaan kysynyt missä hän oli ollut. Iltasella Torger pani 20 taalaria pöydälle.

— Kas näillä saat maksaa mitä olet ottanut velaksi minun poissa ollessani, sanoi hän.

— Enin on maksettu, vastasi Kari, mutta raha-äyreille saattaa minulla kuitenkin olla reikiä. — Sen sanottuaan hän aukasi yhden kaapinlaatikon, otti siitä moneen solmuun solmitun huivimytyn ja pani toisen kymmентаalerisen siihen. Sitte hän sai tietää että Torger oli kulkenut monen paikkakunnan läpi viulua soitellen. Hän oli pyrkinyt päästä Kristianiaan saakka, vaan siitä ei tullut mitään. Kauvan aikaa hän oli ollut juomatta, mutta oli kerran joutunut vimmaan, kun hänen piti soittaa kilpaa muiden paikkakuntain soittoniekkain kanssa. Sillä välin hänellä taas oli itkun ja katumuksen hetkiä, ja muutamana semmoisena hetkenä hän olikin kiireesti kääntynyt kotiin päin, päästäkseen Karin luokse.

KYMMENES LUKU.

Kymmenen vuotta! Tämä aika voipi tuntua lyhyeltä niistä, jotka viettävät rauhallista elämää hyvässä, onnen päiväpaisteen lämmittämässä kodissa. Mutta sille, jonka täytyy kärsiä ja ponnistella, sille, jonka täytyy olla varoillansa päivät ja yöt, jonka täytyy taistella voimallisia ajatuksia vastaan ja koettaa tappaa kaikki paras, mitä hänellä elämässä on, sille on kymmenen vuotta pitkä, pitkä aika.

Torger ei enään ollut tuo reipas, iloisa mies säihkyvine silmineen ja iloisine lauluineen. Hänestä oli tullut synkkämielinen, kipeä mies; hänen selkänsä oli koukussa ja päänsä kallellaan. Kotona ollessaan hän mieluummin kartti ihmisiä. Hänen silmiinsä oli tullut joku kamala tuijotus; vaan silloin kun hän otti viulun ja kietoi itsensä sävelten silmuksiin, tuli silmiin entinen välke. Se, mikä häntä enimmäen lannisti, oli tuo ikuinen taistelu sen kanssa, mitä hän tahtoi, ja sen, mitä hänen olisi pitänyt tahtoa. Se taistelu uudistui joka aamu. Hänen täytyi itsellensä tunnustaa, että se ainoa, mihin hänellä oli halua, ja se ainoa, mihin hän kelpasi, oli soittaminen, ja se oli juuri se, jota hän ei saanut tehdä. Se oli kirottu asia, Jumala ei ollut antanut sille sijaa valtakunnassansa. Ja siihen perkeleen paulaan oli hän ollut kiedottuna pienestä asti; nyt hän ei enään voinut sitä poikki katkaista.

Hän ajatteli usein sitä, mitä äitinsä oli sanonut, että hän nimittäin ryhtyisi jotakin hyödyllistä toimittamaan. Olisi ollut viisainta olla, niinkuin kaikki muut, peto-eläin, joka vaan raastaa itselleen ja omaisilleen; lukitsee kiinni kaapit, ja jolla vielä päälle päätteeksi on se jumalisuus, joka nyt oli tullut tavaksi. Jos hänellä nyt olisi ollut ne taalarit, jotka oli antanut lainaksi tai lahjaksi muille, niin olisi niistä ollut hyvä apu.

Kari huomasi ettei enään maksanut vaivaa puhumalla koettaa parantaa Torgeria. Jospa hän yhtenä päivänä olikin vaiti ja rauhoittui Karin sanoista, niin oli sama vastahakoisuus seuraavana päivänä jo taas edessä. Ja kuitenkin hänen täytyi pitää vireillä epäilystä, taistelua Torgerissa, hän pelkäsi että ilman sitä hänen järkensä särkyisi. Sitte hän keksi toisen keinon. Hän luki hänelle raamattua, niin usein kuin vaan sai jouto-aikaa, ja valitsi aina lempeimmät paikat. Erittäinkin hän luki Johanneksen kirjeitä. Ja sitte hän puhui Torgerille Jumalan suuresta rakkaudesta syntisiä kohtaan. Torger huokasi ja vastasi: ne sanat eivät ole minua varten. Mutta aina häntä halutti kuulla Karin lukevan, ja väliin hän pyysikin häntä sitä tekemään. Usein hän sanoi: — niin, sinä selität sen tuolla tavalla, mutta pappi kyllä selittäisi sen toisin, ja hän on oppinut mies, jonkatähden hän kyllä tietnee mikä oikein on.

Eräänä päivänä Kari sanoi Torgerille: — etkös luule että Jumalan pöydässä käynti sinua vahvistaisi, on kuin minun tekisi sitä mieleni, eikä ole oikein että pysymme poissa, vaikka pappi onkin nurja meitä

kohtaan.

Torger katsoi häneen kiiltävin silmin; — en kaiketi minä voi ajatellakaan sinne pääsemistä, vastasi hän.

— Jumalan pöytä on kaikkia varten, jotka tarvitsevat Hänen armoansa, sanoi Kari.

Iltapäivällä hän seisoi papin kirjoitushuoneessa. — Minä tahtoisin mielelläni saada itseni ja mieheni kirjoitetuksi ripille tulevaksi pyhäksi, sanoi hän.

— Vai tulit sinä viimeinkin, sanoi pappi. — Onko hän nyt pannut pois viulun?

— Hän panee sen pois, kun häntä siihen peloitetaan. Jos hänelle tulee kovin vaikea, niin ottaa hän sen käsille taas, ja se häntä helpottaa.

— Niinpä saa hän odottaa, kunnes kokonaan luopuu soittamisesta.

— Sitä hän ei koskaan voi tehdä.

— Silloin ei hän myöskään koskaan tule Jumalan pöytään.

— Sinä olet säälimätön, pastori.

— Ei kukaan soittaja pääse Jumalan pöytään, niin kauvan kuin minä olen pappina täällä, vähemmällä kuin että tekee katumuksen.

— Sinulla ei ole lupa salvata taivaanvaltakuntaa niiltä, jotka sinne pyrkivät.

— Kun rikas nuorukainen kysyi tietä taivaasen, sanoi Jesus: mene pois, myy kaikki mitä sinulla on ja anna köyhille. Samoin täytyy sinun miehesi nyt myydä viulunsa. Jumala vaatii kaikki tahi ei mitään.

Kari kun sitte istui pappilan pohjoispuolella olevalla mäellä, oli ihan tukehtua: — Oli ensi kerta tässä paikkakunnassa, jolloin semmoinen tapahtui, että joltakin kiellettiin Jumalan armopöytä. Jos eivät ihmiset ennen olleet heitä pelänneet, niin tulisivat he sen ainakin nyt tekemään. Hän katsoi kirkkoon päin. Totisena se seiso siinä, mutta torni osoitti taivasta kohti. Kouristuksen kaltainen itkunpuuska valtasi Karin, mutta sitte hän saattoi rukoilla Jumalaa. Hän nousi ylös voimallisena ristiänsä kantamaan. Sinä iltana hän oli vielä lempeämpi kuin tavallisesti. Hän kertoi Torgerille käynnistänsä papin luona, mutta sanoi vaan että pappi ei mielellään tahtonut laskea heitä ehtoolliselle, koska ei luullut soittoa oikeaksi.

— Enkö juuri sitä ajatellut, sanoi vaan Torger.

Kun Torger tuli kovin synkäksi ja alakuloiseksi, niinkuin sillä kertaa kun läksi Karin luota, ei tämä tiennyt muuta neuvoa, kuin että otti viulun, pisti sen hänen käteensä ja sanoi: nyt, Torger, voit lähteä vähän jaloittelemaan, täällä sinä vaan tulet sairaaksi ruumiin ja sielun puolesta. Torger oli kuin sujuva ruoko, jota joka tuulenpuuska heiluttaa. Hän lähti. Ja ensin soitti hän itsensä terveeksi; sitte tuntui hänestä soitto kelvottomalta; silloin hän virkisti itseänsä ryypyllä ja sitte toisella, ja ei aikaakaan, niin oli hän jo joutunut vanhan juoppouden valtaan. Silloin tuli katumus, hän viskasi viulun selkäänsä ja vetäytyi kotiinsa Karin luo, niinkuin varpusenpoika räystäään suojaan raju-ilman alta. Tämä satu kuului vuodenkulkuun, niinkuin syksy ja kevät.

Kari ei koskaan antanut hänen huomata kuinka tuo sekä ruumiillinen että hengellinen vaivaantuminen häntä kuihdutti. Hän oli viime aikoina vanhentunut ja laihtunut paljon. Torger sanoi kerran: minä pelkään että kulutat pois terveytesi, Kari?

— Oh, älä huoli minusta, vastasi hän hymyillen, en vielä päivääkään ole ollut kipeänä.

Ei ainoastaan se, että Kari myötänsä oli huolissaan Torgerin tähden, eikä myöskään taistelu papin kanssa, joka oli joka veräjällä koittamassa saada Torgerin pauloihinsa kiedotuksi, kalvanut häntä, vaan siihen tuli vielä lisäksi elatuksen ansaitsemisen huoli. Se minkä Torger ansaitsi ei riittänyt, ja sentähden täytyi Karin hankkia loput. Hän kävi viljanleikkuussa, potaatinnostossa ja kehräsi ihmisille niinkuin ennenkin.

Yksi asia oli, joka tämän pitkän aikaa piti häntä koholla, ja se oli että Jon, hänen poikansa, kerran oli ennättävä sinne, mihin isänsä oli uneksunut ennättävänsä, että hän kerran parantaisi isänsä syvät sydämenhaavat. Kun ajatus oli eleimmällänsä, täytyi hänen mennä kaapin luo, ottaa esille ja laskea killinki killingiltä kuinka kassa karttui. Olisipa melkein luullut että isäpuolen nylkyri luonto oli häneenkin tarttunut.

Torger oli miltei tykkänään jättänyt pojan Karin huostaan. Hän tiesi että Jon siten oli hyvässä

turvassa, vaikka Kari opettikin häntä viulua käsittelemään. Kari sai menetellä pojan suhteen oman tahtonsa mukaan. Hän rukoili sen edestä joka aamu ja ilta, ja otti sen syliinsä ja puhui sille, ei metsänpeikoista eikä kummituksista, vaan Herrastamme Kristuksesta ja neitsyt Mariasta, Aadamista ja Eevasta paratiisissa ja pikku Mooseksesta, joka makasi ruokoarkussa joessa, kun kuninkaantytär hänen löysi. Ja pieni Jon liittyi enemmän äitiinsä. Kari oli tehnyt oikean huomion siinä, kun sanoi häntä tyynemmäksi ja syvällisemmäksi kuin isä oli. Hän oli perinyt paljoa äidiltänsä, mutta yksi seikka oli hänellä isältään ja se oli että hän oli yhtä vähän mieltynyt lukemiseen, mutta sitä enemmän kuuntelemiseen ja soittamiseen. Kari hänelle rallatteli isän polskoja istuessaan rukin ääressä, ja Jon koki saada niitä viulusta lähtemään. Mutta isän kotiin tullessa iltasilla oli viulu piilossa ja poika vuoteessa.

Vähän enemmän vartuttuaan voi hänkin olla asiassa jonakuna apuna ja seurasi sentähden äitiään ulkotöillä. Pikku Jon oli koko mies viulua pitelemään. Välistä hän näki äitinsä istuvan ja itkevän; silloin hiipi hän äitinsä luokse, ja äiti kertoi hänelle omasta nuoruudesta, kertoi mitenkä oivallinen mies Jonin isä oli ollut, ja hänen itkunsa ja taistelunsa ja hiljainen rukouksensa paneutui pojan soittoon ja tuli siinä eläväksi.

Kun Jon oli tullut siihen ikään, että hänen oli meneminen rippikouluun, asetti Kari niin, että hän sai käydä naapuripitäjään papin tykönä lukemaan. Hän sai asunnon ja ru'oan pappilasta siitä että kävi emännän asioilla.

Laittaissaan Jonin matkalle kuiskasi Kari: sinun viulusi on ylinnä matkalaukussa.

Karilla oli se tapana, että hän joka lauantai näiden kymmenen vuoden aikana kävi Alamäessä pyytämässä lainaksi "Rahvaan Ystävää"[12] ja sen luki hän kannesta kanteen. Hän oli ennen ollut niin halukas lukemaan, ettei kansa juuri ottanut tätä huomionsa. Eräänä päivänä tuli hän kotiin silmät loistavina, hän oli löytänyt mitä monta vuotta oli etsinyt.

Nyt on Ole Bull tullut Kristianiaan, sanoi hän, ja jääpi sinne joksikin aikaa. Eihän sinulla, Torger, liene halua pistäytyä kaupunkiin, ja eikö Jon silloin voisi olla mukana? Jon oli silloin jo palannut kotiin, ja hänestä oli tullut muhkea mies; hän oli nyt kuudentoista vuoden ijässä. Torger säpsähti kuullessaan Bullin nimen, vanhat muistot johtuivat hänelle mieleen; hän kätki kasvot käsiinsä. — Mistä me raukat saamme rahaa siihen? oli hänen ensimmäiset sanansa.

Kari veti esiin tuon kuusisolmuisen kääryn ja näytti hänelle kaksikymmentä kiiltävää taalaria.

— Mistä sinä ne olet saanut? kysyi Torger katsoen suurilla silmillä.

— Ne ovat sinun ja minun hikipisareita vuodesta vuoteen, vastasi Kari. Niillä meidän nyt tulee rakentaa onnea pojallemme, muutoin kait siitä ei koskaan tule mitään.

Heistä ei ole juuri mitään kerrottavaa, ennenkuin pääsivät kaupunkiin. Sauva kädessä kulivat nämä kolme pitäjistä toiseen, kyselivät lyhyintä tietä, viettivät öitä ladoissa ja vanhain veneiden alla, sillä heidän täytyi säästää äyrejä. Torgerilla oli viululaatikko selässä, Jon kantoi pullakkota ruokapussia, Kari kulki heidän välissään. Raitis aamuilma, uusien paikkojen näkeminen, tieto siitä, että olivat seikkailumatkalla virkisti Torgeria. Hän tunsu helpoitusta päästyänsä pois koti-olojen yksitoikkoisuudesta, ja Kari oli nyt voiton puolella.

Tultuansa kaupunkiin kysyivät he Ole Bullin taloa. Ihmiset hymyilivät ja osoittivat sitä hotellia, jossa hän asui.

Ole Bullkos hämmästy, kun vanha talonpoikaisvaimo astui hänen huoneesensa taluttaen miestä kummassakin kädessään, ja vielä niin varhain aamusella, että hän makasi. Kari astui vuoteen viereen.

— Oletko sinä Ole Bull? kysyi hän.

Se hän oli.

— Kymmenen vuotta sitten lupasit sinä ottaa minun mieheni ulkomaamatkalle, mutta väliin tuli meidän Herramme, eikä siitä tullut mitään. Nyt minä tänään tulen poikineni ja kysyn tahdotko ottaa hänen.

Ole Bull katsoi kummastuen Torgeria; hän ei ollut nähnyt kenenkään muuttuneen niin paljon niin lyhyen ajan kuluessa. Mutta yhtäkkiä johtui kaikki tyyni hänen mieleensä.

— Oletko sinä Torger? oletko sinä se, jota minä odotin kirjurin luona melkein puolen päivää? kysyi Ole Bull.

— Minä se olen. Sumu esti minun pääsemästä oikeaan aikaan perille. Ja oli kait tarkoitus se, että

minä olin liika vanha ja että poikani pääsisikin oppimaan. Mutta kallista oli minulle sinun soittoasi sillä kertaa, ennen minä luulin olevani mestari, vaan sen päivän perästä oli minun soittoni paljasta renkutusta ja hapsutusta. Ja jos ei voi kohota sen korkeammalle, niin on paras lyödä viulu rikki, sillä silloin on se vaan paljasta pirunjuontaa.

Kari koetti hillitä miestänsä, ja Ole Bull sanoi: sinusta kyllä tulee mies jälleen, Torger. Mutta nyt pitää sinun soittaa minulle vähän, sekä sinun että sinun poikasi.

Torger antoi viulun Jonille, ja hän istuutui. Ole Bull katseli pojan syviä ja haaveksivia kasvoja, sillaikaa kuin Jon jännitti viulunkieliä. Sitte Jon soitti: "Kiliä mä paimensin", "Oh Olli, Olli vunukkani", sekä muita enemmän surullisia kansansäveliä, ja sitte hän lopetti eräällä virrellä, jonka oli oppinut äitiltänsä. Oli jotakin niin surumielistä viulun äänessä, että vanha Torger oikein hämmästyi. Kyyneleitä nousi hänen silmiinsä, ja hän katsoi tuijotti poikaa: kas kummaa! enpä minä luullut sinua tuommoiseksi mieheksi, sanoi hän.

Ole Bull vaan makasi ja nyökäytti päätään. — Tuo pystyy, tuo mies on, sanoi hän.

Sitte piti Torgerin koettaa. Hän veteli muutamia polskoja, mutta sitte hän viskasi viulun pois.

— Anna minulle ryyppy, niin soitan, sanoi hän, muutoin tulee vaan samanlaista hotiloimista.

— Silloin on parempi että odotamme, sanoi Kari ja katsoi rukoilevin silmin Ole Bulliin.

— Sinä olet kuitenkin verraton, Torger, sanoi Ole Bull. Sinä oletkin koski, mutta sinun poikasi hän on kuin tunturilampi.

— Ihan niin on, sanoi Kari.

— Kuulkaa nyt — minulla on ensi perjantaina soittajaiset täällä, silloin sinun pitää soittaa kanssani, Torger, sanoi Ole Bull.

— Entäs Jonin? kysyi Kari.

— Hänen tulee odottaa, sanoi Ole Bull. Ja te voitte tulla tänne takaisin kello 3 tänään. Silloin syötte puolista minun kanssani, ja sitte puhelen enemmän teidän kanssanne.

Perjantai tuli. Torgerin piti mennä saliin soittamaan. Hän ei nukkunut edellisenä yönä, hänen kätensä olivat aivan märät, niin hän hikoili. Tuskissaan tuli hän Ole Bullin luo. — Sinun täytyy antaa minulle jotakin väkevätä, minä muutoin pyörryn, sanoi hän. Ole Bull toi sampanjaa, ja Torger joi lasin toisensa perästä aivan kuin se olisi ollut vilvoitusjuomaa. Se oli hänestä niin makeata ja hyvää, ja semmoista viiniä hän ei ennen ollut nähnyt. Hän unohti koko pelkonsa ja tuli oikein rohkeaksi.

Kun Kari tuli taluttain häntä saliin, nousi semmoinen ääni ja käsientaputus, että huone tärisi. Mutta Torger ei kuullut mitään. Kari oli asettanut hänet jakkaralle ja antanut hänelle viulun käteen. Ja nyt hän istui kotona kosken partaalla. Ja nyt hän soitti. Oli kuin kaikki ne voimat, jotka olivat olleet kätettyinä Torgeriin, nyt olisivat päässeet tulvilleen. Nyt vavahteli ja pinnisteli, suhisi ja humisi, oli levottomuus ja ajeltaminen semmoinen, kuin koskella, joka syöksee tunturilta alas ja jauhaa pirstaleiksi kaikki mitä tielle sattuu; soittajan kantapäätä polki lattiata niinkuin kalkkaava myllynratas. Ja yksi polska ja laulu tarttui toiseen niinkuin ratasten hampaat, ja soitto meni yhtä vauhtia lakkaamatta. Silloin Ole Bull viittasi, ja Kari, joka sen näki, pani kätensä Torgerin viulunkielille. Torger katsoa tuijotti häneen, vaan totteli häntä estelemättä. Mutta silloinkos kaikui huutoja ja käsientaputusta. Torgerin ja Karin täytyi tulla takaisin saliin senkin seitsemän kertaa, ennenkuin innostus asettui.

Lopun iltaa makasi Torger vaateseinän takana ja itki, sillä nyt hän taas kuuli Ole Bullin soittoa, ja se oli miltei suloisempaa kuin ennen. Hän soitti samaa kuin silloin kirjurin kotona. Mutta Kari seisoi ja katsoi Ole Bullin suoraa, juhllallista vartaloa, katsoi kuinka vapaana ja varmana hän seisoi ja kuinka siististi hän heilutti jouta, ja hän ajatteli: Minä voin arvata, että Jonista tulee tuommoinen, kun hän ehtii niin kauvas.

Seuraavana päivänä kutsui Ole Karin luoksensa. Hän piti jotakin kädessään. — Minä lupasin kymmenen vuotta sitte sata taalaria sinun miehellesi, sanoi hän; tässä ne ovat. Mutta sinun pitää koettaa saada hänet pois täältä, sillä täällä hän turmelee itsensä. Sinun pojastasi minä pidän huolen; hänestä tulee suuri taidenieikka.

Itkun tähden ei Kari tahtonut saattaa kiittää; hän suuteli Ole Bullin kättä. — Jumala sinua siunatkoon, sanoi hän vaan.

Torgerin kaupungista pois saanti oli helpommin sanottu kuin tehty. Kristianilaiset riistivät häntä kilvan puoleensa. Nyt oli juuri se aika, jolloin oli ruvettu harrastamaan kaikkea norjalaista, kun

kerättiin polskoja ja kansannuotteja, stäfiä[13] ja kansanlauluja. Tämä oli aivan uutta, tämä oli ensi kerta, jolloin talonpoikaissoitaja oli siellä. Nyt häntä kuletettiin ympäri; hänen polskoillensa tahdottiin kirjoittaa sävelet, häntä kutsuttiin puolisille ja iltasille ja hänelle juotiin maljoja. Sanottiin hänen olevan yhden niistä, jotka nyt perustavat norjalaista säveltaidetta. Torger oli ihan hurmautuneena kaikista näistä ylistyslauseista, hän oli kuin juovuksissa aamusta iltaan. Ei hän koskaan ollut ajatellutkaan ihmisiä niin hyväntahtoisiksi. Ne tarjosivat hänelle isot rahat, jos hän ottaisi soittaakseen Klengenberggillä[14] ja muissa paikoissa koko syksyn, ja suurella vaivalla saivat hänet Kari ja Jon siihen suostumasta estetyksi. Mutta nyt tahtoi hän soittaa rahaa kokoon uudeksi viuluksi Jonille ja sitte matkaeväspussia varten. Ole Bull lupasi auttaa häntä sillä ehdolla, että Torger seuraavana päivänä lähtisi matkalle. Huone oli täpötäynnä väkeä sinä iltana kun Torger soitti. Oli ilmoitettu että hänen poikansa saisi tulot. Torger soitti niin, että oli kuin kosken vaahto olisi kuohunut hänen ympärillään, ja Jonin viulu houkutteli monta kyyneltä ihmisten silmistä. Seuraavana päivänä seisoi Torger viulu, jonka Ole Bull itse oli valinnut, sekä 200 taalaria rahaa kädessä, ja molemmat hän antoi pojallensa. Tämä oli hänen elämänsä uljain hetki. Mutta Kari itki erotessaan pojastansa, eikä tahtonut saattaa hänestä luopua. Viimeinen mitä hän kuiskutti Jonille oli: lupaa minulle yksi asia, Jon. Älä maista viinaa ja lue Isä meitäsi aamuin illoin.

Kun Torger oli päässyt matkalle Karin kanssa, sanoi hän: nyt minä olen soittoni soittanut, Kari, nyt on poikani sitä alottava. Nyt minulla ei ole muuta tehtävää kuin että laskeun kuolemaan.

YHDESTOISTA LUKU.

Kolme vuotta oli Jon koulussa ulkomaalla. Hänen vanhempansa saivat häneltä usein kirjeitä, ja silloin oli juhlapäivä tuossa pienessä pirtissä kosken yläpuolella. Jon kirjoitti kuinka hänen piti monta tuntia päivässä kihnuttaa sävelikköä ylös alas eikä saanut soittaa mitään muuta kuin harjoituksia.

— Siihen minulla ei olisi ollut kärsivällisyyttä, sanoi Torger. Ja sitte kirjoitti Jon kuinka pahoja ihmiset olivat juomaan viiniä ja olutta, etenkin viimeksi mainittua, mutta hän ei sitä maistanut muuta kuin ruo'an kanssa. — Olipa kyllä hyvä etten minä joutunut sinne, mitä arvelet, Kari? Ja vielä kirjoitti Jon mitä kaikkia kaunista hän näki ja kuuli, ja kun hän rupesi puhumaan säveltaiteesta ja kuinka herttaista oli olla soittajana, ei siitä milloinkaan tahtonut tulla loppua. Ja silloin katsoi Kari iloisena Torgeriin päin ja huomasi että hänen silmiinsä tuli entinen loiste.

Muutoin elivät nämä kaksi vanhaa nyt vaan poikaansa odotellen. Silloin kun Torger tuli takaisin kaupungista, oli jo edeltäpäin saatu kuulla miten oli käynyt. Sanomat olivat olleet täynnä hänen soittoansa ylisteleviä lauseita. Kotoseutulaiset tirkistelivätkin häntä, ja hän tunsu itsensä puolta kyynärää pitemmäksi. Mutta pappi puhui ensimmäisenä sunnuntaina siitä Sodomista ja Gomorrasta, mikä isoissa kaupungeissa on, ja kuinka moni yksinkertainen ihminen tarttuu syötillä varustettuun koukkuun. Ihmiset ajattelivat Torgeria.

Torger oleskeli nyt kotona enemmän kuin ennen eikä ollut niin synkkämielinen. Ne rahat, mitkä he olivat ansainneet kaupungissa, tekivät sen, ettei heidän tarvinnut kiusata itsiään ylöllisellä työllä. Mutta soittomatikalle hän ei enään tahtonut lähteä. Viulu riippui naulassa seinällä, ja välistä hän otti sen alas ja rupesi soittamaan, kun Kari pyysi, vaan se ei tapahtunut usein, sillä hän sitä miltei pelännyt.

Kun kolmannen vuoden loppu lähestyi, alkoi Torger heikontua. Hänen täytyi usein panna maata ja silloin rupesi häntä painamaan. Hän istui pitkät ajat miettien itseksensä, vaan ei puhunut mitään Karille. Kari kysyi joko ihmiset taas ahdistivat häntä, mutta hän vaan poisti kysymyksen. Torger arveli eikö hän jo kohta laskeutuisi kuolemaan. Ja silloin, kun hän ajatuksissaan seisoi omalla hautakummullansa, silloin kohosi taas papin kirous hänen eteensä kuin musta, uhkaava pilvi; pappi muuttui rankaisevaksi Jumalan enkeliksi, joka miekka kädessä ajoi hänet pois paratiisista. Torger ei saanut nukkua öisin, hän heittelihä levottomien unien vallassa. Papin sanat: "sinä olet oksennettu ulos hänen suustansa", makasivat kuin painajainen hänen rintansa päällä. Hän ei uskaltanut ottaa vastaan sitä lohdutusta, mitä Kari hänelle tarjosi. Kari tarkoitti hänen parastansa, sen hän tiesi, mutta juuri se, että hän piti hänestä niin paljon, teki Karin sokeaksi tässä kohden. Ja nyt oli hän vastuun-alainen pojastansa, jonka oli vietellyt samalle harhatielle, jolla itse oli. Hädässänsä ajatteli Torger mennä suoraan papin tykö tunnustamaan syntinsä, vaan hän ei päässyt koskaan etemmäs kuin kosken partaalle; siinä hän oli lumottukin. Nähtyänsä ettei ollut mitään mahdollisuutta voittaa Torgeria niin kauvan kuin Kari oli hänellä tukena, oli pappi kehoittanut useita ystäviänsä kansan joukossa koettamaan saada hänet edes kirkossa käymään. Nämä kun nyt näkivät Torgerin heikontuvan ja hetyvän päivä päivältä, saivat rohkeutta käydäkseen hänen kimppuunsa. He kysyivät häneltä silloin

miksi eivät koskaan nähneet häntä kirkossa. Hän vastasi että Kari ei oikein viihtynyt kirkossa, ja hän ei tahtonut Karista erota. Mutta silloin he rupesivat lukemaan hänelle lakia ja sanoivat että hänen, joka on niin heikko, olisi ajattelemisen sitä suurta tilintekopäivää ja ajoissa kääntyminen sinne, missä Jumala on löydettävänä.

Seuraavana pyhänä meni Torger kirkkoon. Hän ei ollut ollut kotona yötä, vaan oli maannut eräässä talossa, jossa hän oli työssä. Astuissaan kynnyksen yli tuntui hänestä kuin kaikki kirkossa olevat kuvat olisivat kääntyneet ympäri, ja hän ajatteli laulua Agnetasta ja Näkistä.[15] Häntä, joka kaiken ikänsä oli ollut vuorella eikä tahtonut sieltä ulos, häntä ne kyllä voivat peljätä. Ja nyt veisattiin seuraava virsi:

Nyt jos kuulet ääntä Herran,
Synnin orja, herää kerran!
Herää synnin unesta!
Muista, muista kurja aina
Mikä velka sua painaa!
Et voi sitä suorittaa.
Mut nöyrtyen
Ja katuen
Nyt lankee Herran etehen.

* * *

Ja viimein mieti vaaraasi,
Jo kavahda, lyö rintaasi:
Oi Isä, mua armahda!
Tuhlaajapoik' oon onneton;
Mun turhuus saanut paulaans' on,
Mutt' siitä tahdon päästä,
Ja taivaan'
Mä aikahan
En jätä epätietoisaan.

Torger oli vähällä tukehtua; kaikki rupesi kääntymään ympäri. Hoiperrellen tuli hän kotiin ja pani heti maata. — Polta minun viuluni, Kari, polta se, sanon minä, muuten minä tulen palamaan ijankaikkisesti. Kari koetti saada hänet rauhoittumaan, mutta silloin hyppäsi Torger ylös vuoteesta, repäsi viulun alas naulasta ja viskasi sen tuleen. Kari kauhistui, kuului kuin valittavia lapsen-ääniä viulunkielistä, kun ne katkeilivat liekeissä, mutta Torger makasi kädet ristissä ja katseli kuinka liekit nuoleskellen nousivat ylöspäin kuivaa puuta myöten. Viimeisenkin punasen hiiloksen sammuttua hän tyyntyi. — Kari, minä olen ollut hullu, minä olen elänyt hukka elämää, vieläköhän on aika kääntyä?

Kari ei vastannut, hän vaan itki. Nyt hänkin uskoi ettei Torgerilla voinut olla pitkä aika jälellä. Hän vaan toivoi kirjettä Jonilta, ennenkuin Torger ennättäisi kuolla; Jon oli nyt se, joka voi enimmin vaikuttaa Torgeriin.

Monta päivää makasi Torger liikkumatta. Hän katsoa tuijotti eteensä ikäänkuin näkisi näkyjä. Huulet liikkuvat, vaan Kari ei kuullut ollenkaan sanoja. Eräänä päivänä sanoi Torger: voineekohan taivaassa olla sijaa sille, joka on ollut soittoniekka?

— Siellä on sijaa joka syntiselle, joka uskoo Jesukseen Kristukseen, olipa hän sitte soittaja tai pappi, vastasi Kari.

— Ei, älä sano sitä, älä sano sitä, Kari, huusi Torger peloissaan; sinä pidät minussa vireillä vanhaa epäilyä. Ja kuitenkin ahdistavat minua näyt — minä kuulen polskoja surisevan, viulun polttamisesta ei ollut mitään apua, minä olen kuitenkin vuorella enkä koskaan pääse siitä ulos! Ja Torger painoi päänsä syvälle pään-alaseen. Kari pani kätensä hänen päällensä ja lohdutti häntä, minkä taisi, vaan hän hylkäsi lohdutuksen. — Sinun pitää, Kari, juosta hakemassa pappi, sanoi hän viimein, hänellä on niin kova ääni, hän voipi varmaankin karkoittaa mustat-pirut ovesta ulos. Kari nousi. Pitkö hänen tehdä se? Tähän saakka oli hän taistellut Torgerin elämänsä puolesta ja ollut voiton puolella. Oliko nyt viimeinen isku lipsahtava syrjään? oliko Torger kuollessansa kirooiva sitä, mikä on ollut hänen elämänsä paras puoli, kirooiva sitä, mitä hänen sukunsa miespolvesta miespolveen on rakentanut häneen asti?

Silloin koputettiin ovea niin kumman kovasti. Kari säpsähti, meni ovellepäin ja rupesi avaamaan, mutta jäikin hämmästyneenä oveen seisomaan ja luiskahti sitte ulos. Hetkisen perästä hän tuli takaisin taluttaen nuorta, kaunista miestä kädestä. Hän oli puettu kaupunkilaispukuun, mutta viulunhuotra oli hänellä selässä, niinkuin Torgerilla ennen aikaan. — Isäsi on niin huonona, kuiskutti Kari, en oikein tiedä tunteeke hän meitä nyt — vaan istupas jakkaralle, Jon, ja soita hänelle mitä parasta taidat, niin hän kenties sammuu rauhassa.

Ja Jon istuutui hiljaa jakkaralle vuoteen viereen ja otti viulun käteen. Hän katsoi niitä vahvoja,

kalpeita kasvoja, jotka makasivat vuoteessa, hän muisti mikä isänsä oli ollut ja miksi hän oli tullut. Ja sitte hän rupesi soittamaan. Sairas avasi silmänsä. Näkikö hän unta? Ilma ikäänkuin täyttyi sävelistä, ne olivat säveliä Ole Bullin viulusta, sillä kertaa kuin ne sulattivat kaiken kovan ja kylmän, ja kuin kaikkien, jotka vaan osasivat itkeä, täytyi ruveta itkemään. Ja tuossa istui muuan jakkaralla. Kuka se oli? Tuossa tuli "Koskenhaltija" ja "Karinpolska" esiin. Ah, se voi ainoastaan olla yksi, se oli hän — hänen poikansa — hän oli tullut isänsä tykö hänen vaikeimmalla hetkellensä, kantaakseen hänet sävelillä valkeuteen ja rauhaan. Sillä koko hänen elämänsä lumoi poika esiin, ei änkäten eikä raa'asti ja rumasti, niinkuin Torger ennen aikaan oli tehnyt viulullansa, — ei, ne oli säveliä niin vienoja, niin sulavia, joissa itku ja valitus ja leikki yhtyivät. Ja Torger ajatteli lapsuutensa kotia, hän näki isänsä istuvan piippunysä hampaissa ja nyökyttävän hänelle päätä; hän näki itsensä istuvan heinäru'ossa ja soittavan niin, että haravamiehet unohtivat haravoimisen; hän näki kaikki ne mäet ja mättäät, joita myöten hän poikasena viuluineen oli samonnut. Ja hän kokoutui naapurien kanssa leikkikentälle, ja paikkakunta oli päässyt irti lumouksesta ja oli taas sama hyvä ja lapsellinen seutu kuin ennenkin, ja hän kulki Karin kanssa muiden joukossa, uljaana ja onnellisena. Ja sitte tuli vieritteli koko luonto hänen eteensä ja tarjoutui hänelle paljaina sävelinä — siinä oli metsä ja joen pauhina, siinä vuohi ja varsa, siinä vuohenkukka ja lillukka, ja ylimpänä koskessa istui koskenhaltija itse, ja aurinko paistoi vielä sen kultaiseen kruunuun ja valkeaan partaan; ja ylhäällä vuorenharjalla tuli Kari kävelen, ei harmaapäänä ja työstä surkastuneena niinkuin nyt, ei, vaan nuorena ja loistavana, ja ikäänkuin kukkia kohosi siitä, mihin hän astui jalallansa, ja kirkonkelloja soi mihin hän meni, ja Torger ei enään maannut vuorella, — ei, hän makasi myllyn vieressä, keskellä Jumalan loistavaa päivänpaistetta, ja kaikki elävät tulivat kiittelemään häntä, joka oli esitellyt niitä lauluissa. Mutta sitte kävivät sävelet kohoamaan. Ne syöksivät toisiansa vastaan kuin vaahtoavat laineet, ne kiehuiivat kuin kuohu ja tyrsky ja itkivät sillä välin kuin kuutamoi-iltoina rantaa vastaan läikkivät laineet. Ah, hän tunsu ne hyvin! Ne olivat hänen miehuutensa raskaat vuodet, taistelu, epäily ja synti, katumuksen hetket itkuineen rukouksineen, Vapahtajan huutaminen avuksi hänen suuressa hädässään. Mutta nyt otti poika ja kokoili kaikki Torgerin tuskat ja huolet yhteen ainoaan sävelvirtaan ja kantoi ne Jumalan omaan helmaan pyytämättä keneltäkään lupaa. Ne säveleet, joita nyt kuului, olivat virsisäveliä, ylistysvirsiä Jumalan kunniaksi, kiitosta siitä kaikesta mitä hän oli kokenut ja kärsinyt. Ja Torger luuli kuulevansa urkujen ääniä tuvassa; seinät hajosivat, katto kohosi ja hän oli kirkossa. Enkeleitä valkovaatteissa lenteli huoneen läpi, hän kuuli pitkän viitan suhisten halkaisevan ilman, hänen yläpuolellaan ja ympärillään tuli esiin pieniä lapsenpäitä. Ja huone täyttyi niin sävelillä ja laululla, että hän viimein ei tiennyt tulivatko ne pojan viulusta vai mistä. Mutta Jumalalalle kiitos ja kunnia! Oli vapahdusta saatavana syntiselle, jolla oli halu Jumalan tykö. Hänen elämänsä ei ollut mennyt hukkaan, sävelet olivat kiitosta Jumalan ja hänen enkeliensä kanssa, ne olivat luodut hänen kunniaksensa; hän oli vaan *itse* pettänyt kutsumuksensa, oli niin kovin väärinkäyttänyt sitä suurta lahjaa, jonka Jumala oli kätkenyt hänen sukuunsa. Mutta nyt oli kaikki anteeksi annettu ja unohdettu Jesuksen nimessä, ja pojan tuli korjata se jonka hän oli jättänyt maassa makaamaan. Hän oikasi käsiään eteensä, ikäänkuin olisi nähnyt jotakin; hän hymyili — Jesus Kristus! huusi hän, ja elonkipinä oli sammunut.

Mutta äiti ja poika seisoivat vuoteen vieressä, painautuivat liki toisiansa ja itkivät surusta ja itkivät ilosta.

VIITSELITYKSET:

[1] Näin kutsutaan Norjassa aittoja, jotka aina ovat erillään muista huoneista ja pylvästen päälle rakettuja.

[2] Norjassa järjestetään rippilapset juhlatutkinnossa tietojensa mukaan.

[3] *Kiperygg* kutsutaan Norjan köyhissä paikkakunnissa niitä naisia, jotka ovat väkeviä kantamaan raskaita taakkoja tunturivieriteitä ylös, ja hyvä "kiperygg" määrää monen avioliiton.

[4] Norjan taalari on noin 5 m. 60 p.

[5] Hyvin yleinen norjalainen kansantanssi.

[6] Joh. Ilm. 3: 15-19.

[7] Norjassa, niinkuin Daalain maassa ruotsissa, kutsuu kansa kaikkia *sinuksi*.

[8] Karja joutuu usein eksyksiin Norjan laajoilla tunturiselillä, josta se etsii kesäruokansa, ja viikkokausia voipi kulua ennenkuin se tällaisen "karjan haun" kautta löydetään.

[9] 20-kruunun setelit Norjassa ovat sinisiä.

[10] Yksi tavallisimpia norjalaisia lastenlauluja.

[11] Norjassa ottaa talon omistaja aina talon nimen liikanimekseen, niinkuin useimmissa paikoin meilläkin.

[12] Norjan rahvaan sekaan laajalta levinnyt sanomalehti.

[13] Stäfiksi kutsutaan Norjassa omituisilla nuoteilla laulettavia, väliin riimillisiä, väliin riimittömiä runoja, joita niin miehet kuin naisetkin häissä ja muissa pidoissa seisaallaan sepittävät, ja jotka sitte usein muistossa säilyvät ja paikasta toiseen leviävät.

[14] Huvila Kristianiassa.

[15] Hyvin tunnettu norjalainen kansanlaulu, jossa näkki tulee kirkkoon noutamaan takaisin luoksensa mereen kerran ryöstettyä morsiantansa, ja kun hän silloin astuu sisään kirkkoon, kääntyvät kaikki pyhäinkuvat ympäri.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LUMOTTU ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the

terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90

days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.